

Pukovnik Gaetano La Rosa: UTICAJ EKONOMSKOG FAKTORA U PRIPREMI GENERALŠTABOVA

U svom članku pod gornjim naslovom¹⁾, pisac ukazuje na potrebu da se u savremenom ratu generalštabovi pojedinih zemalja bave i svim privrednim problemima koji su u direktnoj vezi sa konkretnim strategiskim rešenjima. Na osnovu analize iskustava iz poslednjih ratova i razmatranja načina školovanja generalštabnih oficira pojedinih stranih armija, pisac dolazi do zaključka o važnosti privrednog faktora za vojnu nauku.

U uvodnom delu članka pisac razmatra iskustva koja su stečena u Drugom svetskom ratu, polazeći od činjenice da danas rat i mir nemaju više one karakteristične osobine i precizne alternative kao u prošlosti. Pravi sukob može izbiti svakog dana, ali isto tako može postojati i jedno latentno stanje zategnutosti međunarodne situacije za izvesno neodređeno vreme. Zbog toga, po mišljenju pisca, treba izvršiti takve pripreme za odbranu, koje za svaki konkretan slučaj mogu staviti na raspoloženje stalne oružane snage za prvi sukob i velike rezerve za izvršenje protivudara. Ovo bi bila suština pouka koje su nasleđene iz prakse Drugog svetskog rata.

Posle toga rata, u svima zemljama se zahteva brza obnova i povećanje naoružanja i opreme, koje je izraženo tendencijama nacionalizacije najvažnijih industrijskih pogona, opštom dirigovanom privredom i potpunom centralizacijom svih proizvodnih snaga. Pisac ističe da slom tradicionalne koncepcije o državnim granicama, kao i propast raznih saveza, ugovora, neutralnosti, kolonijalne politike, itd., potvrđuju da živimo u vremenima kada treba stvoriti nove teorije o ratu.

Prema razvoju prilika u raznim zemljama u toku poslednjih godina, mogu se stvoriti izvesni zaključci o vrednosti političkih, vojnih, ekonomskih i socijalnih faktora u tim zemljama. Ne upuštajući se u razmatranje onih ekonomskih faktora koji nemaju neposrednu vezu sa strategijom, pisac navodi sledeće konstatacije:

— prema određenim interesima i odgovarajućim ideologijama, kod raznih naroda se pojavljuje izvesna prirodna solidarnost koja u miru dovodi do sklapanja saveza, a u ratu do koalicije;

— savezi i koalicije predstavljaju sredstva jedinstvene autonomne politike, u čijem okviru je ipak moguća izvesna inicijativa na vojnom polju;

— totalni rat postaje sve integralniji jer absorbira celokupnu energiju zemalja koalicije — u cilju što većeg razvoja proizvodnje i privrede koje su potrebne za izvojevanje pobeđe;

— pripreme za rat su vrlo složene, jer obuhvataju sve građanske i vojne organizacije raznih i vrlo osetljivih struktura, a pored toga u zavisnosti su od raspoloživih finansijskih sredstava;

— doktrina koja je predviđala odbranu na političkim granicama izgubila je svaku vrednost, jer savremeno naoružanje dejstvuje daleko preko granica. Pored toga, nijedna zemlja se ne može oslanjati isključivo na svoj sopstveni potencijal;

— strategiske barijere udaljuju se od geografskih granica i u svojim protezanjima obuhvataju susedne i neutralne zemlje;

— ekonomski zakoni prirodnog razvoja privrede mogu se primeniti sa uspehom ako se dobro poznaju, shvate i racionalno sprovode u delo i najzad,

— u savremeno doba, u međunarodnom životu je vrlo teško razdvojiti političke i ekonomske probleme od vojnih.

Razmatrajući posleratna iskustva u cilju iznalaženja uticaja ekonomskog fak-

¹⁾ Col. Commiss. Gaetano La Rosa: L'influenza del fattore economico nella preparazione degli Stati Maggiori, *Rivista Militare*, mart 1953.

tora na savremene ratne pripreme, pisac konstatuje:

— u politici se u međunarodnoj solidarnosti pojavljuju stremjenja koja imaju za cilj da se iskoriste svi privredni izvori i vojni potencijali zemalja koje su zastupljene u koaliciji, da bi koalicije bile vojnički vrlo jake i ekonomski tako solidne da ne mogu biti podrivane unutrašnjim zbivanjima. Svaka država priprema sopstvenu i kolektivnu odbranu sprovodeći sistem kompenzacije i integracije, tj. svaki savez razvija još u miru svoj vojni potencijal u okviru UN — u zavisnosti od uticaja privrednih faktora u međunarodnoj politici;

— svaka država, bez obzira na svoj geografski i istorijski položaj, mora biti u stanju da svoju politiku prilagodi kontinentalnim, a zatim i svetskim zahtevima i da prema konkretnoj situaciji odgovara postavljenim uslovima u okviru koalicije — na strategiskom i ekonomskom polju;

— u integralnom ratu, snage pojedinih država ili koalicije ne zavise samo od broja ljudi i količine sredstava, već i od kolektivne svesti o zajedničkoj imovini i zajedničkim ciljevima, bez obzira na ideologiju pojedinih naroda. Spoljna i unutrašnja politika moraju biti potpuno usklađene kako ne bi došlo do dve vrste rata: na frontu — protiv opšteg spoljnog neprijatelja, i u unutrašnjosti — protiv pete kolone.

Da bi još više istakao uticaj privrednog faktora na savremenu strategiju, pisac navodi da su u Drugom svetskom ratu Ruzvelt i generalštabovi oružanih snaga, pripremajući bitku za Atlantik i za Evropu, a posle i u hladnom ratu protiv SSSR, vodili uvek računa o ekonomskim problemima. Pri donošenju odluke da li treba sasrediti svu pažnju na Evropu ili Mandžuriju i Kinu, rešeno je da se prvenstvo da Evropi, kao kontinentu koji raspolaže jačom industrijom; jer, ako bi ova zona pala pod uticaj SSSR, tada bi njegov vojni potencijal dobio ogromne razmere, a time i svetsku prevlast.

Pisac kaže da je u borbi »anglosaksonske civilizacije« protiv gravitacije SSSR ka zapadu, rođena strategija Maršalovog plana i odluka SAD da se Evropi stave na raspoloženje sva potrebna sredstva u cilju ostvarenja najveće sigurnosti i odbrane. Ta sredstva se pružaju u novcu, materijalu, povećavanju kapaciteta proizvodnje i u snabdevanju vojnom opre-

mom i sredstvima za povećanje jačine oružanih snaga. Obaveze Atlantskog pakta baziraju takođe na jednoj jedinstvenoj strategiji, usklađenoj političkim, vojnim i ekonomskim faktorima.²⁾ Pisac smatra da će se pod novim pretsednikom SAD pojaviti dve suprotne političke teze. Jedna koju zastupa Čerčil, u pogledu udovoljavanja vojnih izdataka radi davanja većeg impulsa ekonomsko-socijalnim problemima i druga, podržavana od strane Ridžveja, ranijeg vrhovnog komandanta Atlantskog pakta, koji traži ispunjenje svih primljenih obaveza datih u Lisabonu 1952, kao i potpunu vojnu i političku saglasnost država — članica NATO-a — zasnovanu na ekonomskim faktorima.

Kada je decembra 1952 održana jedna konferencija kojoj su prisustvovali svi američki odgovorni rukovodioci i ceo Generalštab, na čelu sa generalom Bredlijem, kao i najviši politički i ekonomski stručnjaci, prilikom diskusija o postavljenim problemima, od pet predviđenih tačaka dnevnog reda, visoki vojni rukovodioci raspravljali su tri tačke isključivo ekonomskog karaktera.

Iznoseći obim novčane i materijalne pomoći koja se ostvaruje u okviru Atlantskog pakta, pisac napominje da se u Americi pridaje velika važnost ekonomskom faktoru u oblasti strategije, pa je kod združenih jedinica ustanovljena i specijalna ekonomska informativna služba. Ova služba ima zadatak da iznalazi sve tehničke i industrijske mogućnosti neprijateljskih snaga i njegovog potencijala, njegove vojne namere na bazi preduzetih ekonomskih mera, sve u cilju pronalazanja i preduzimanja protivmera i slabljenja protivničkog potencijala u vođenju ekonomskog rata. Formirana je i jedna specijalna jedinica za ekonomske informacije za svako ratište, pod rukovodstvom generalštabnih oficira.

Pisac razmatra i protivničku stranu i konstatuje da je, prilikom održavanja XIX kongresa Komunističke partije SSSR, svetska javnost bila obaveštena o novim planovima za povećanje razvoja teške industrije i podelu evro-aziskog prostora na 7 strategijskih oblasti. Izvršenje ovog plana je u rukama teške birokratije u kojoj su tehničari i vojnici jednakopravni, a ekonomski poslovi (povezani sa sovjetskom strategijom) postali državna tajna. Iz svega ovoga proizlazi da savremeni državnici

²⁾ Vidi »Vojno delo« br. 2/53 — str. 76.

moraju naučiti da misle vojnički, a vojnici moraju naučiti da rešavaju i ekonomske probleme.

Pisac dalje dokazuje da je u savremenom ratu razvoj službe snabdevanja pokazao veliki uticaj koji imaju ekonomski faktori na strategiju. Snabdevanje obuhvata dva polja aktivnosti: jedno operativno, koje treba da osigura sredstva snagama na bojnem polju i drugo tehničko-ekonomsko, koje treba da povećava vojni potencijal zemlje u službi naoružanog naroda. Svi ratni problemi treba da baziraju na administrativnim i ekonomskim predviđanjima, a pobjeda će uvek biti na onoj strani gde je snabdevanje brže i bolje. U ratu ima sektora i momenata kada je problem snabdevanja ključno pitanje i sve strategije se u tom slučaju svode na strategiju ekonomike. Sve operacije, studije i planovi moraju biti u punoj saglasnosti sa političkom i ekonomskom situacijom zemlje, jer se ratovi pre mogu izgubiti na ekonomskom no na bojnem polju.

U daljem izlaganju pisac razmatra evoluciju u pripremama generalštabova raznih stranih armija, osvrćući se na uticaj ekonomskog faktora u vojnoj nauci. U ratnim školama u inostranstvu se vrlo ozbiljno prišlo rešavanju tog pitanja i generalštabni oficiri neće biti samo majstori štabne službe, već će se baviti i ekonomskim pitanjima koja se mogu pojaviti u slučaju rata.

Sjedinjene Američke Države⁸⁾. — Kod njih se priprema oficira za generalštabne poslove vrši u ovim školama:

— Komandno-štabnoj školi (*Command and General Staff College*), u kojoj se oficiri bave studijama koje se odnose na štabnu službu i to u dva određena perioda. Prvi — opšti obuhvata sve slušaoce, a drugi služi za specijalizaciju u personalnoj, obaveštajnoj, operativnoj i pozadinskoj grani i

— Ratnoj školi armije (*Army War College*), u kojoj se izučavaju direktivne i organizacijske funkcije štabova — u vezi sa materijalnim faktorima. Slušaoci se upoznaju sa ratištima, strategijskim problemima i svim sektorima nacionalnog života koji imaju tesnu vezu sa postavljenim zadacima. Pisac napominje da je u izvesnim studijama sarađivao i nemački general Guderijan koji je bio mišljenja da bi u slučaju rata trebalo u rukama vojnika koncentrisati sve državne izvore, kako bi

se generalštab spremio za funkciju koja će ga praktično učiniti svemogućim.

Britanija. — Organizacija za dobijanje višeg vojnog obrazovanja proizilazi iz geografskih osobina zemlje, iz fizionomije same države i nacionalnog stremljenja ka podeli politike na dva tradicionalna sektora: *prekomorski* i *evropski*. Postoje i dve škole:

Štabna škola, koja stoji pod Generalštabom i održava dvogodišnje kurseve čiji nastavni programi obuhvataju različite stepene funkcija štabova i komandi združenih jedinica, i

Škola odbrane Imperije, koja ima za datak da osposobi oficire generalštabova suvozemne vojske, mornarice i vazduhoplovstva za rešavanje problema odbrane Britanske Imperije. Treba napomenuti da postoji još *Ratna škola za civilnu odbranu*, koja se bavi problemima totalne mobilizacije države. U slučaju rata, planovi »civilne odbrane« moraju biti u punoj saglasnosti sa planovima »vojne odbrane« i ovu školu pohađaju inženjeri zaposleni u industriji i na visokim položajima u administraciji.

Francuska. — Postoji po jedna *generalštabna škola* za svaki vid oružanih snaga, sa zadatkom osposobljavanja oficira za službe i funkcije štabova u okviru združenih jedinica. Dalje, jedna *Viša škola Armije* koja ima zadatak da formira rukovodioce za komandante strategijskih jedinica i jedan *Institut za narodnu odbranu i vojnu ekonomiju* u kome se istražuju i izučavaju svi problemi koji utiču na savremeno ratovanje.

Italija. — Priprema generalštabnih oficira sprovodi se u generalštabnim kursovima i višim generalštabnim kursovima pri *Ratnoj školi*. U prvim se obrađuju studije problema u nadležnosti organa suvozemne vojske, a u drugim — organizacijski i operativni problemi koji obuhvataju studije u svim sektorima nacionalnog života koji su međusobno u ratu povezani. Ovi drugi su podeljeni na grupu *operacija združenih jedinica i vojnu politiku i ekonomiju*. Slična organizacija postoji u mornarici i avijaciji, prilagođena njihovim karakteristikama. *Institut udruženih generalštabova* ima zadatak da svršene slušaoce pomenutih škola osposobi za jedinstvenu vojnu strategiju.

Pisac zaključuje da generalštabni kursevi prvog stepena, prema tradicionalnim karakteristikama, osposobljavaju oficire za štabne službe u združenim jedinicama. U

⁸⁾ Vidi »Vojno delo« br. 5/53, str. 81.

školama višeg stepena se proučavaju bitne karakteristike savremenog rata i oficiri upućuju u rešavanje problema savremene strategije — u vezi sa uticajima političkih, ekonomskih, socijalnih i vojnih faktora.

Pisac se pita: Zar prema iznetim razmatranjima moderne oružane snage ne predstavljaju snagu industrijske moći jedne države? Nije li ekonomija onaj faktor koji utiče na vođenje unutrašnje i spoljne politike? Zar današnja strategija nije skup svih političkih, ekonomskih, socijalnih i vojnih faktora? Zar nije ekonomija u najviše slučajeva osnovna činjenica za sve vojne poduhvate?

U savremenom ratu, veli pisac u svom zaključku, generalštab ne predstavlja samo jednu visoku funkciju u organizaciji oružanih snaga, za komandovanje trupama i upotrebu združenih jedinica, već on mora voditi računa o jednoj novoj disciplini — *vojnoj ekonomiji*, koja zahteva sistematsku istraživačku studiju. Viši kursevi Generalštaba Italijanske vojske, sa pomenutom podelom, pokazuju da u vojsci treba voditi računa i o ekonomskom faktoru, koji izražava svoj uticaj na savremenu strategiju i treba u miru i u ratu da bude predmet ozbiljne studije štabnih oficira. Na nižim kursovima treba izučavati »vojnu ekonomiju«, a na višim — »ekonomsku strategiju«.

*

Značaj ekonomskog faktora u savremenoj strategiji bio je odlučujući i u Prvom svetskom ratu, kada su centralne sile bile pobeđene angažovanjem ogromnih ekonomskih izvora od strane Saveznika. Isti je slučaj bio i sa Drugim svetskim ratom,

kada su Saveznici još i dejstvovali u pravcu smanjivanja ekonomskog potencijala Nemačke — stalnim bombardovanjem privrednih centara i komunikacija. U Korejskom ratu, američke vazduhoplovne snage bombardovale su hidroenergetična postrojenja na reci Jalu, u cilju ometanja privrede i ratne proizvodnje Sev. Koreje i dela Kine, a ova bombardovanja predstavljaju strategiska dejstva u okviru ekonomskog rata protivu agresora. Preduzete mere u pogledu zabrane izvoza strategijskih sirovina u SSSR i Kinu predstavljaju ekonomski pritisak u okviru strategijskih planova država OUN, u cilju slabljenja protivničkog ratnog potencijala.

Ekonomski pritisak SSSR i njegovih satelita na Jugoslaviju imao je za cilj njeno podjarmljenje, radi ostvarivanja strategijskih planova SSSR — u cilju izbivanja preko Jugoslavije i Jadranskog Mora na Sredozemno More. No, pravilna unutrašnja i spoljna politika Jugoslavije, tj. pravilna procena međunarodne situacije od strane rukovodilaca naše zemlje, omogućila je da Jugoslavija odigra svoju političku, ekonomsku, vojnu pa i socijalnu ulogu u okviru OUN i savremene međunarodne i svetske politike mira.

Velika pažnja, koja se poklanja ekonomskom obrazovanju naroda, u vezi sa socijalističkim preobražajem masa, jasno pokazuje koliko je važan taj faktor. Pri stvaranju rukovodećeg kadra u našoj Armiji, izučavanje političke ekonomije daje osnov za dalje razvijanje u tom pravcu. No, uticaj *ekonomskog faktora* na strategiske probleme zahteva duboku studiju, koju bi istraživačkim radom trebalo razviti u pravcu jedne vojno-strategiske ekonomije.

D. G.

Kontra-admiral H. E. Horan: KOMBINOVANE OPERACIJE 1939 — 1945¹⁾

Svrha članka je da u sažetom obimu iznese napore Velike Britanije tokom rata 1939—45, u vezi sa pripremama i vršenjem desantnih operacija, kako u materijalno-tehničkom opremanju, tako i u razvoju operativno-taktičkih i organizacijskih načela, zasnovanih na iskustvu, snalažljivosti i improvizaciji. Pisac ustvari iznosi istori-

jat specijalno formiranog »Štaba desantnih operacija« (*Combined Operations Headquarters-COHQ*) i kroz to osvetljava osnovne probleme izgradnje tehničkih sredstava, zatim tretira probleme opreme i organizacije sadejstva, osvrćući se samo u najkraćim crtama na izvršene operacije.

Pouke i stanje do Drugog svetskog rata

Pisac kaže da nas istorija uči da ona zemlja, koja je toliko snažna da je u mogućnosti da kontroliše pomorske komuni-

¹⁾ Combined Operations 1939 — 1945, by Rear-Admiral H. E. Horan, *Journal Royal United Service Institution*, februar 1953.

kacije, može vršiti desante na svakom mestu i u vreme kada to sa strategiske tačke gledišta nađe za shodno. Velika Britanija je u doba povećavanja svoga carstva široko koristila ovu vrstu ratovanja. Vremenom je postalo pravilo da se prekomorska iskrcavanja vrše tamo gde je neprijatelj najslabiji, jer se tako primorava da baš te slabe tačke ojačava, a to dovodi do raspargavanja njegovih snaga.

1925 godine u Britaniji je izdat »Priručnik za desantne operacije«, koji predstavlja rezultat godišnjih štabnih vežbi slušalaca štabnih škola sva tri vida oružane sile. Pre nego što je 1931 i 1938 bio dopunjen, on je bio zasnovan na ranijim postavkama — bez perspektiva novih plovnih sredstava, tehnike i specijalne opreme. Na pretstavku upravnika Vojno-pomorske štabne škole, koji je upozorio na odgovornost mornarice u desantnim operacijama i tražio uspostavljanje stalnog centra za razvoj i nastavu po svim pitanjima desanta i protivdesantne odbrane, započele su se razmatrati mogućnosti osnivanja ovakve ustanove za sva tri vida oružane sile. Izveštaj glavnokomandujućeg britanskih pomorskih snaga u Kini da Japanci upotrebljavaju u ratu protiv Kine specijalne desantne brodove i jurišna plovna sredstva pri iskrcavanju, ubrzao je donošenje odluke o uspostavljanju Zajedničkog centra za istraživanja i nastavu (*Inter — Service Training and Development Centre — ISTDC*) i popuni oficira sva tri vida. Zbog nedovoljne brige koja se dotada poklanjala ovom načinu ratovanja i uprkos nastojanjima Centra, nijedan njegov predlog nije bio usvojen, tako da je do početka rata bilo sagrađeno svega 9 desantnih plovnih objekata.

Stvaranje i razvoj COHQ³⁾

ISTDC je ostao po izbijanju rata popunjen samo oficirima kopnene vojske, jer su mornarički i vazduhoplovni oficiri bili povučeni. Međutim, pri kraju 1939 stanje se popravilo. Aprila 1940 izvršeno je iskrcavanje u Norvešku, ali su i ovog puta (slično kao i u Dardanelskoj operaciji) trupe bile na brzinu prikupljene i nedovoljno uvežbane, te su se konačno morale povući. Ono malo desantnih plovnih objekata kojima se raspolagalo bilo je izgubljeno ili u Norveškoj ili pri povlačenju kod Denkerka, usled čega je u pogledu ljudstva i sredstava trebalo otpočeti sve iznova.

³⁾ *Combined Operations Headquarters.*

Nemačko osvajanje čitave zapadne obale, od Skandinavije do Pireneja, pokazalo je da je vraćanje na Kontinent skraćano sa desantnim operacijama i da stoga treba što hitnije stvoriti mogućnost za diverzije desante u cilju vršenja pritiska na neprijatelja. Zato je, juna 1940, osnovana Komanda prepadnih operacija³⁾ koja je svoje zadatke usklađivala sa Komandom mornaričke pešadije (*Royal Marines*). Jula 1940 ova se komanda razvila u Upravu za kombinovane operacije⁴⁾ (admiral flote Rodžer Keis) u Ričmond Terasu, sa štabom koji su sačinjavali predstavnici svih vidova oružanih snaga. Pošto je osnovni zadatak ovog organa bila obuka oficira i vojnika svih vidova u desantu, uspostavljeno je duž obale nekoliko nastavnih centara od kojih je glavni bio u Inverareju na Lok Fajnu. Materijalno obezbeđenje je vršio Admiralitet, a po sugestijama *ISTDC*, nekoliko brodova je preuđeseno za ukrcavanje plovnih desantnih sredstava.

U avgustu 1940 izvršen je bezuspešan napad na Dakar, jer su trupe ponovo bile prikupljene na brzinu, nedovoljno obučene i opremljene i bez skoro ikakvog učesća *DCO*. Ipak, ova je operacija ukazala na potrebu uvođenja komandnog broda na koji bi se ukrao komandant sa svojim štabom, odakle bi mogao direktno upravljati desantom.

Početkom 1941 sazreli su uslovi za prvi prepad na Lofotska Ostrva (okupirana od Nemaca). Zadatak je, pritom, bio uništenje skladišta goriva ribarskih brodova, zarobljavanje Nemaca i Norvežana koji su s njima saradivali, i evakuacija regruta za norvešku ratnu mornaricu. Taj zadatak je izvršen bez gubitaka, sa tzv. samostalnim četama (kasnije nazvane *komandosi*) koje je obučavao i kojima je komandovao *DCO*.

U toku 1941 godine *ISTDC* je pridat *DCO*-u u kome su stvorene dve uprave: jedna za organizaciju i personalna pitanja, a druga za materijalne potrebe.

Oktoobra 1941 admirala Kejsa zamenio je admiral Mauntbaten⁵⁾ koji je, pored dužnosti u *DCO*-u, postao i savetnik za kombinovane operacije sa glavnim zadatkom

³⁾ *Com. of Raiding operations* — ustvari, Komanda za izvršenje diverzionih desanata.

⁴⁾ *Director of Combined Operations (DCO).*

⁵⁾ Sada komandant Sredozemne flote.

da daje savete komandantima ovakvih operacija — u pogledu tehničkih detalja. Zbog predviđenog jačanja desantnih plovnih sredstava i ljudstva, kao i zbog potrebne centralizacije, DCO je ojačan (sada nazvan »Komodor kombinovanih operacija« — CCO) štabom čiji je zadatak bio planiranje prepada i operacija, kao i svakodnevni poslova oko ljudstva i snabdevanja brodova pod njegovom komandom. Ove poslednje dužnosti preuzeo je kasnije Admiralitet.

Glavni zadatak CCO-a je bio proučavanje problema za iskrcavanje na Kontinent. Prva iskrcavanja su ukazala na obimnost priprema i organizacije, kao i na potrebu da se smesta otpočne sa njima. Rezultat ovog rada bio je elaborat »Priprema za buduće operacije u Severnoj Francuskoj«, koji je predstavljao prvi pokušaj rešavanja problema povratka na Kontinent. Elaborat je bio usvojen, a potrebni radovi započeti.

Prepadne operacije⁶⁾ i dalji razvoj COHQ

CCO je pripremio i izvršio nekoliko prepadnih operacija kojima je neposredno rukovodio.

Prva je bila na luku Vagse u Jugozapadnoj Norveškoj i pomorski saobraćaj duž obale. Tom prilikom je uništeno 16.000 t brodovlja, čitav garnizon i odbrana luke. Pored nove tehnike, pokazalo se da su priprema i obuka na pravom putu i da se brižljivim planiranjem postiže vrlo dobro sadejstvo između pojedinih vidova oružane sile.

Drugi napad je bio izveden na radiolokatorsku stanicu u Brunevalu, severno od Havra — u februaru 1942. Zadatak su izvršile padobranske jedinice čiji je štab bio uključen u štab CCO. Uspeh je bio potpun, a kompletna instalacija predata je u Londonu za nepunih 12 časova posle izvršenog napada.

Sledeća operacija je bila uperena protiv brana u Sen Nazeru jedinom mestu gde su mogli da se popravljaju nemački veći ratni brodovi van Nemačke. Ovaj poduhvat je izvršio Komandos br. 2 uz podršku pomorskih snaga.

Ove operacije su dokazale pravilnost obuke i rezultate nove tehnike, ojačale poverenje ljudstva u komandovanje, a po-

red toga su pokazale da CCO mora stalno da misli na ofanzivne akcije⁷⁾.

Krajem februara 1942 odlučeno je da se pomoću desanta izvrši osvajanje luke Diego Suarez na Madagaskaru, (ta je operacija nazvana »oklopna« — *Ironclad*) zbog obezbeđenja pomorskih komunikacija za Indiski Okean. Izvršenje je bilo predviđeno za prvu nedelju maja zbog pogodnosti koje pružaju mesečina i uslovi plime i oseke. Predviđeno je da je od izdavanja prvih zapovesti do izvršenja operacije potrebno 90 dana (kasnije je smanjeno na 52 dana).

S obzirom na rastući značaj kombinovanih operacija, porastao je i značaj CCO-a, te mu je naziv izmenjen u »Komandant kombinovanih operacija« (*Chief of Combined operations*), a zatim je postao i punovažan član Komiteta načelnika štabova⁸⁾. To je dovelo do daljeg razvoja njegovog štaba (COHQ⁹⁾ u operativnom odeljenju u vezi sa planiranjem operacija, a time je osigurano blagovremeno davanje predloga Udruženim načelnicima štabova. Ono je znatno povećalo uticaj CCO-a na dalje vođenje rata i ujedno smanjilo trvenja i neslaganja u najvišim vojnim vrhovima. Pošto se sve više uvidjalo opsežnost priprema za ponovno osvajanje Kontinenta i potreba učestvovanja ne samo ostalih ministarstava, već i mnogih drugih organa i službi (priprema sirovina i raznih radova, istraživanje, proizvodnja i sl.), u CCO je uključen specijalni organ za koordinaciju u snabdevanju¹⁰⁾ i za praćenje projekata i proizvodnje.

Posle ovih reorganizacija, naređeno je proučavanje iskrcavanja na obali Francuske u leto 1942 u cilju popuštanja pritiska na Ruskom frontu (ta je operacija nazvana *Sledgehammer*¹¹⁾). Zbog nepoznavanja teškoća za izvršenje ovakve operacije koja je zahtevala uvežbane trupe i najmodernija sredstva i opremu, pojavila su se razmimoilaženja u gledištima Engleza i Amerikanaca, te je CCO upućen u SAD da objasni situaciju. Ovo je dovelo do poseta pretstavnik SAD Londonu i pregleda COHQ, a zatim i do prvog začet-

⁷⁾ Štab CCO nazivali su »ludi čopor« (*Crazy Gang*).

⁸⁾ *Chiefs of Staff Committee* — u kome su bili pretstavljani načelnici štabova sva tri vida.

⁹⁾ *Combined Operations Headquarters*

¹⁰⁾ *Co-ordinator of Ministry and Service Facilities (CMSF)*

¹¹⁾ *Sledgehammer* = kovački čekić

⁶⁾ *Raiding operations* — ustvari diverzionih desanti.

ka stvaranja međusavezničkog sjedinjenog štaba.

Za pripreme *Sledgehammer*-a trebalo je upotrebiti sva raspoloživa desantna sredstva, a uvežbano ljudstvo sa područja Klajda koncentrisati na južnu obalu. Ovo je izvršeno u junu na štetu obuke. Međutim, pokazalo se da je ovu operaciju nemoguće izvršiti bez iskustva u napadu na jako branjenu obalu. Zbog toga je odlučeno da se prethodno izvrši desantni prepad šireg obima na Dijep, zbog ispitivanja odbrane i sredstava za njeno savlađivanje. Plan je predviđao iskrcavanje trupa i tenkova i njihovo ponovno ukrcavanje u luci, uz uništavanje odbranbenih položaja pri povlačenju. Međutim pri izvršenju nije bilo moguće prodrati u grad, jer je neprijatelj stalno držao pod vatrom obalu za iskrcavanje, kao i usled vrlo jakih protivtenkovskih prepreka. Osnovno iskustvo je bilo da je za iskrcavanje prvih talasa trupa i tenkova nužno osigurati snažnu podršku brodske artiljerije. Stoga se pristupilo naoružanju i nekih desantnih sredstava tipa *LCT*¹²⁾ sa raketnim zrnima (nosili su do 1.000 zrna koja su se mogla izbaciti odjednom ili u više navrata) i sa topovima do 127 mm. Ta su sredstva i upotrebljavana kao važan deo vatrene podrške sa mora u svim docnijim desantnim operacijama.

U julu 1942 odlučeno je da se operacija *Sledgehammer* odloži i pristupi iskrcavanju u Maroku u cilju spajanja sa 8 britanskom armijom koja je nastupala iz Egipta. Ukrcavanje je predviđeno u zapadnim i škotskim lukama i ono je zahtevalo sva raspoloživa desantna plovna sredstva. Pošto je trebalo obučiti američke trupe koje su se ukrcavale u Engleskoj, to je baza u Rosnitu data Amerikancima. Osooblje štaba *COHQ* bilo je dodeljeno generalu Ajzenhaueru, a delom upućeno i u SAD za pomoć u planiranju operacije.

U operaciji je učestvovalo 68 desantnih brodova i 408 desantnih plovnih sredstava, a po prvi put su se vrlo uspešno upotrebila 2 specijalna komandna broda (npremljena po uputstvima štaba *COHQ*.¹³⁾

¹²⁾ Desantni brod za iskrcavanje tenkova, od oko 300 tona.

¹³⁾ Pisac navodi slučaj generala Patona (komandanta američkih snaga) koji se ukrcao na jedan bojni brod i nije bio u stanju da prati situaciju, jer je u kritičnoj fazi iskrcavanja ovaj brod gonio francuske razarače koji su pokušali da napadnu desant.

Sledeća desantna operacija u Severnoj Africi ponova je ozbiljno ugrozila sredstva *COHQ* i udaljila ga od glavnog zadatka — iskrcavanja na Kontinent, što je i predočeno Udruženim načelnicima štabova. Ipak je *COHQ* uspeo da sa preostalim snagama osigura izvođenje desantnih prepada i pripremi tzv. »Odred J«, koji je služio kao prototip jurišnim snagama pri iskrcavanju u Normandiji.

Operacija Overlord i ostalo delovanje *COHQ*

Povratak na Kontinent, po mišljenju *COHQ*, trebalo je da usledi preko zaliva Sene, jer je poluostrvo Kotanten davalo bar nekakav zaklon od vrlo čestih i jakih vetrova, a pored toga, putevi i železničke pruge idu paralelno sa obalom, što utiče na brzinu koncentracije i najzad, iskrcavanje na tom području omogućava razvoj prema istoku ili zapadu, a time i osvajanje francuskih zapadnih luka.

Međutim, u to vreme je ovo područje bilo van operativnog poluprečnika dejstva lovačke avijacije, te se stoga ozbiljno počelo misliti na realizovanje projekta (nazvanog *Habbakuk*) jednog člana štaba *COHQ* koji je predlagao izradu plovećeg aerodroma, sačinjenog od ojačanog leda. Ovo je kasnije otpalo zbog povećanja dometa lovaca.

Isto tako važan problem je bio — kako u početku snabdevati ogromnu vojsku preko otvorenih plaža, jer je trebalo da brode izvesno vreme dok se dođe do luka i dok se one osposobe. U početku se mislilo na izradu »kipećeg lukobrana« na principu cevovoda, postavljenog na dnu mora, kroz koji izlazi komprimirani vazduh, čiji mehurići smanjuju morskje talase. Ovaj projekat je kasnije napušten i zamenjen izradom veštačkih luka.

Potreba za znatnim zalihama tekućeg goriva za iskrcane trupe dovela je do ideje uspostavljanja cevovoda (*PLUTO*¹⁴⁾ preko Kanala Lamanša kojim bi se moglo doturiti oko 4.000 tona goriva dnevno.

U januaru 1943 održana je konferencija u Kazablanki na kojoj je zaključeno:

— da se po završetku dejstva u Severnoj Africi izvrši desant na Siciliju i

¹⁴⁾ Skraćenica za *Pipeline under the Ocean* (cevovod na dnu okeana).

— da se naimenuje načelnik štaba savezničke Vrhovne komande COSSAC^(*)) sa zadatkom da pripremi iskrcavanje na kontinent.

Ovo je dovelo do upućivanja znatnog broja stručnjaka iz COHQ u stab generala Ajenhauera. Od dve varijante područja za iskrcavanje — Pa de Kalé i zaliv Sene — izabrana je najzad ova druga, zbog prednosti koje je ranije naveo COHQ.

Krajem juna COHQ je organizovao u Largsu konferenciju sa COSSAC-om u vezi sa problemima operacije OVERLORD. Iako tada nije razmatrana strategiska situacija, ipak su donete izvesne preporuke od kojih su najvažnije bile one za izgradnju veštačkih luka, cevovoda PLUTO i brodova za artiljerisku podršku. Nešto docnije, održana je konferencija u Kvebeku koja je rešila pitanje građenja veštačkih luka tzv. *Mulberries*, koje su se sastojale od:

— spoljnog lukobrana od ploveće gvozdeno konstrukcije (*Bombardon*);

— unutrašnjeg glavnog lukobrana od armirano-betonskih kesona (*Phoenix*) i

— lukobrana od potopljenih brodova u plitkoj vodi (*Goosberry*). U unutrašnjosti ovako sagrađene luke bili su usidreni ploveći gatovi (*Whale*), povezani sa obalom preko plovećeg elastičnog puta.

Predviđalo se da će dnevni kapacitet istovara ovakve luke biti 6.000 tona, ali je on, nakon sticanja iskustva, bio udvostručen. Za izgradnju ovih luka utrošilo se 120.000 tona gvožđa i 865.000 tona betona.

Pri iskrcavanju na Siciliji i u Salernu COHQ je učestvovao u davanju nastavnčkog kadra, premeravanju i nadzoru luka, pronalazenju i usavršavanju opreme i sl. U Largsu je COHQ u to vreme osnovao Štabnu školu za obučavanje savezničkih oficira sva tri vida, od čina majora naviše. Od avgusta 1943 do aprila 1944 kroz ovu školu je prošlo 1.700 oficira.

Početkom 1944 godine COHQ je ostvario sistem izvidanja obale pomoću »džepnih« podmornica i specijalnih odreda koji

su dejstvovali danju i noću i dali značajne podatke o mestima iskrcavanja.

Po uzoru na rad i organizaciju COHQ, organizovani su i na ostalim ratištima slični centri (u zoni Sueckog Kanala, na severnoj obali Afrike i u Istočnoj Aziji).

Na dan iskrcavanja u Normandiji učestvovalo je preko 66.000 oficira i vojnika Britanske ratne mornarice, uvežbanih od strane COHQ. Kao primer uspešne nastave može da posluži obuka za brodske oficire desantnih plovnih sredstava, koji su za kratko vreme stekli iskustva za dužnost pomoćnika komandanta, a posle narednih 2 meseca, jedan deo je već komandovao desantnim sredstvima tipa LCT i plovio za Sredozemlje i natrag.

Prateći organizaciju i rad COHQ, kaže pisac, treba priznati da su oni bili remek-delo snalažljivosti, predviđanja i inicijative, i sve što je preduzeto, bilo je u pogledu nacрта i izrade plovnih desantnih sredstava, opreme i snabdevanja o kojima se pre rata uopšte nije znalo, uspešno izvršeno.

*

Kroz članak se provlači tendencija da se uloži i važnosti COHQ da ogroman, a možda i odlučujući značaj, ne samo u granicama Velike Britanije, već i kod svih savezničkih snaga — pri vršenju obimnih desantnih operacija na Evropskom kontinentu. Ali, pisac je i pored toga uspeo da prikaže pojavu i razvoj, takoreći iz ničega, novog načina združenog ratovanja o kome je dotada bilo vrlo malo poznato i koji se u roku 5-godišnjeg rada tehnički, taktički i organizaciono razvio. Neosporno je da je zanemarivanje desantnih operacija pre rata uticalo na početne neuspehe Saveznika, te je stoga i nagli uspon ovog načina ratovanja, koji se razvio u toku samog rata, još značajniji. Članak je posebno interesantan jer prikazuje nastojanje, razvoj i ulogu COHQ o kome se malo zna, a koji je ustvari bio osnovni pokretač i realizator raznih složenih taktičko-tehničkih problema, rasadnik visoko obučanih kadrova za komplikovanu službu sadejstva svih vidova u desantnim operacijama i osnovni centar za obuku jedinica.

M. J.

¹⁵⁾ Skraćenica za »Chief of Staff to the Supreme Allied Commander«.

Potpukovnik Luis Hejmele: AMERIČKA PEŠADISKA DIVIZIJA¹⁾

U našim vojnim časopisima dosada je više puta razmatrana američka pešadiska divizija — njena formacija, borbena efikasnost i vatrena moć — i to bilo odvojeno, ili paralelno sa sličnom formacijom neke druge strane vojske. U prvim člancima te vrste, američka divizija je kritikovana i preovlađivalo je mišljenje da sovjetska divizija, iako brojno slabija, ima jaču vatrenu moć i da je stoga prednost na njenoj strani. Međutim, u poslednje vreme je u američkim vojnim časopisima objavljeno nekoliko članaka u kojima se ovom pitanju drukčije prilazi. U jednom od njih²⁾ se dokazuje da se vatrena moć ne može uzeti kao realna osnova pri donošenju definitivne ocene o borbenoj efikasnosti jedne divizije, tj. da vatrena moć nije isto što i realna moć uništavanja. Na osnovu takvog stanovišta, ističe se da je američka divizija nadmoćnija od sovjetske.

U ovu vrstu članaka spada i članak pod gornjim naslovom. Njegova je prednost u tome što su uzete u obzir i poslednje izmene u formaciji pešadiske divizije, iskustva stečena u Drugom svetskom ratu i ona iz Koreje i što se čitavo pitanje ne razmatra izolovano, već povezano sa nizom uticajnih faktora — ekonomskih, socijalnih i taktičkih. Redom se razmatraju elementi za komandovanje, borbu, podršku i obezbeđenje, kao i pozadinsku službu — u okviru divizije kao celine, puka, bataljona i čete. Članak svakako ima za cilj da dokaže da je američka divizija formirana na bazi najnovijih iskustava, i da je nadmoćnija od makoje druge slične formacije, pa i od sovjetske. Inače, članak je interesantan, iznosi niz podataka i stoga smatramo da ga treba prikazati.

Pisac počinje konstatacijom da je u toku poslednje nedelje novembra 1950, 7 američka pešadiska divizija bila raspoređena na frontu širine skoro 130 km — od Hiesanjina, na reci Jalu, do rezervoara Čangjin. 27 novembra kineske snage su prešle u ofanzivu, sa zadatkom da desetkaju 10 korpus. Pošto je ofanziva snaga jedinica Ujedinjene komande bila iscrpna,

to je prednjim delovima korpusa bilo naređeno da se niz strme planinske staze povuku na jug za oko 100 km. U mnogo slučajeva neprijatelj je uspeo da preseče Amerikanacima pravce ostanjanja. U ovakvoj situaciji, komandant 7 pešadiske divizije držao je čvrsto u ruci svoje potčinjene jedinice i uspeo je bez velikih teškoća da se povuče na obalu, uprkos brojne nadmoćnosti neprijatelja i velike širine fronta na kome je divizija bila raspoređena. Postavlja se pitanje: kako je u tome uspeo? To je bilo moguće zato što je američka pešadiska divizija uskladeni formacija čije su bitne odlike: elastičnost dejstva, pokretljivost i velika vatrena moć, kombinovana sa odličnim sistemom veza i snabdevanjem.

Vatrena moć. — Pisac kaže da ima ljudi koji smatraju da američka pešadiska divizija nije efikasna formacija, naročito kada se uporedi sa sličnim jedinicama armija mogućih neprijatelja. Tvrdi se da u njoj ima isuviše mnogo vojnika čija osnovna dužnost nije da gađaju neprijatelja. Da bi opravdali ovakve tvrdnje, njihovi pobornici su vršili teorijska upoređenja vatrene moći američke divizije sa divizijama drugih armija. Oni su svoje postavke takođe zasnivali na rezultatima postignutim na vežbama i manevrima. Međutim, takav sistem ne može poslužiti kao osnova za realnu ocenu ubitvene moći armije različitih nacija. Trebalo bi razmotriti i niz drugih faktora koji utiču na donošenje ocene o efikasnosti jednog oruđa. »Inače, rezultati dobijeni na izneti način, bili bi slični rezultatima koji bi se dobili ako bi se, recimo, pomešale pomorandže sa jabukama«.

Pisac smatra da rukovodeći ljudi Američke armije imaju za cilj da u što većoj meri iskoriste tehničke nadmoćnosti, kako bi rat koštao što manje ljudskih žrtava. Rat može koštati i više dolara, ali pri izboru oružja nije osnovno pitanje cena koštanja koja može biti i veća, već kakva je mogućnost toga oružja da sopstvene gubitke smanji, a neprijatelju da ih nanese što više. Pretrpljeni gubici američkih i neprijateljskih jedinica u Drugom svetskom ratu, kao i ratu u Koreji, najbolji su dokaz da je prednost na strani američkih jedinica. Podaci su tako očigledni i jasni, kaže pisac, da se tvrdnje ljudi koji dokazuju suprotno ne mogu održati. Evo dokaza za to. U toku Drugog

¹⁾ Inside the Infantry Division, by Lt. Col. Louis F. Hamele, *Military Review*, juni 1953.

²⁾ *Army Information Digest*, mart 1953 godine.

svetskog rata, Sovjetska armija je mobilisala 25 miliona vojnika, a od toga broja izgubila je 6 miliona; međutim, Američka armija je mobilisala 15 miliona a izgubila je 294.191 vojnika. Razume se, tako neznatni gubici pretrpljeni su jedino blagodarajući nadmoćnijoj vatrenoj moći.

Ekonomski i društveni razlozi. — Upoređenje sličnih jedinica dveju stranih armija može biti celishodno i opravdano jedino ako se uzmu u obzir i činioci koji utiču na njihovu formaciju. Pri proučavanju formacije neke jedinice treba obavezno uzeti u obzir i nacionalnu politiku, pa i socijalne i ekonomske uslove u kojima živi dotični narod.

Stepen i karakter proizvodnih sposobnosti jednog naroda, kaže pisac, odražavaju se na formaciju jedinica njegovih oružanih snaga. Stoga je opravdano često isticanje da su proizvodne snage Sjedinjenih Američkih Država njeno »tajno« oružje i baš zbog njenih visoko razvijenih proizvodnih sposobnosti, kao i zbog izgrađenosti veoma efikasnih sredstava za vezu i saobraćaj, njene su oružane snage u stanju da se uspešno koriste raspoloživim mogućnostima. Koristeći visoke tehničke mogućnosti kao i sposobnosti nacije, Američka armija je uspela da razvije pešadisku diviziju čije su bitne odlike: velika pokretljivost i manevarska sposobnost, elastičnost dejstva, nadmoćna ubistvena moć — moć uništavanja — i izvrsna veza.

Ljudski život i blagostanje. — Pisac naglašava da, sem čisto vojnih razloga koji diktiraju osnovu formacija američke pešadijske divizije, moraju se uzeti u obzir i vladajuća shvatanja o ljudskom životu i blagostanju koja su svojstvena američkom nacionalnom životu i kulturi. I baš ta shvatanja zahtevaju da Armija, u svojim jedinicama, obezbedi: poštansku službu, negu bolesnih i ranjenih, odgovarajući postupak sa mrtvima, visok moral i dr. Kad god je moguće Armija vrši ove zadatke ne zanemarujući pritom svoj osnovni zadatak — tući neprijatelja. Njihovo izvršenje je važna stvar, jer se propusti kod tih službi nepovoljno odražavaju na vojnika i njegovu porodicu. Vršenje tih službi u skladu je sa nacionalnom politikom i društvenim shvatanjima. Konačno, čovek je osnovni i najvažniji element pešadijske divizije i, stoga, svako ograničenje ljudskog elementa materijalno se odražava na sposobnost živije u izvršenju dobijenog zadatka.

Formacija divizije. — Pešadijska divizija je osnovna borbena jedinica američke armije, i o njoj je dosada mnogo pisano — bilo negativno, ili pozitivno.

Američke vodeće vojne ličnosti smatraju da sadašnja divizija čini jednu skladnu celinu, sposobnu da postigne maksimalne rezultate na srednje povoljnom zemljištu i klimi. Njena je formacija tako podešena da može, sa neznatnim izmenama, da dejstvuje u džungli, na Arktiku, planinskom zemljištu, itd.

Pešadiska divizija obuhvata minimalan broj organskih jedinica, koje joj omogućavaju da po potrebi vodi i uporne borbe. Udarna snaga, pokretljivost, elastičnost i upornost — rezultat su mogućnosti da se uskladi dejstvo borbenih jedinica i jedinica službi. Ovo je najmanja jedinica u Američkoj armiji koja obuhvata sve rodove i službe kopnenih snaga — neophodne za uspešno vođenje operacija na suvu.

Divizija je trojne formacije. Sve starešine — počev od komandira voda pa sve do komandanta divizije — takođe komanduju jedinicama trojne formacije. Takva formacija olakšava izvođenje onog što je u taktici osnovno, a to je — vezivanje neprijateljskih snaga, manevar i iskorišćenje postignutog uspeha.

Sadašnja pešadiska divizija ima 18.180 ljudi. Prema zadacima koje izvršavaju, njene se jedinice dele na jedinice za komandovanje, vođenje borbe, podršku i obezbeđenje, pozadinske i razne druge jedinice službi. Na jedinice za vođenje borbe — tri pešadiska puka, tenkovski bataljon i izviđačku četu — otpada 65% od ukupne jačine divizije. U jedinice za podršku spadaju artiljerijski divizion, inžinjerijski bataljon i četa za vezu. Njihova im formacija omogućava da se grupišu oko pešadiskih pukova i na njih otpada 25% od ukupne jačine divizije. Na pozadinske i razne druge jedinice službi otpada 10%. Nedovoljno efikasno dejstvo ma koje od ovih jedinica nepovoljno se odražava na efikasnost divizije kao celine.

Komandne jedinice. — Štab omogućava starešini da što lakše komanduje svojim potčinjenim jedinicama. Kontrola jedinica je važan preduslov za uspešno komandovanje. Ranije, kada su se operacije sporo odvijale, veza se održavala kuririma i slično. Međutim, u savremenom ratu starešine mogu lično da komanduju sa svega nekoliko vojnika.

Da li bi komandant 7 američke pešačke divizije u Severnoj Koreji, u toku novembra 1950, mogao da lično izvuče diviziju iz kritične situacije? Sva je teškoća proizlazila iz toga što su jedinice divizije bile raspoređene na velikoj širini fronta. Međutim, komandant je ipak u tome uspeo — blagodareći celishodnom korišćenju svoga štaba, sredstava za vezu i umešnosti potčinjenih komandanata.

Radi uspešnog komandovanja potčinjenim jedinicama, komandant divizije koristi štab i štabnu četu jačine 348 ljudi. Štabno osoblje vrši jednu od ovih četiri funkcije — personalnu, obaveštajnu, operativnu i snabdevačku. Postoji naročito obučeno ljudstvo koje pruža tehničke savete, omogućava neprekidno vođenje operacija, usklađuje dejstvo taktičke avijacije, pruža pomoć u usklađivanju odnosa između vojnih i civilnih vlasti, isplaćuje prinadležnosti celokupnom osoblju i pruža pravne savete. Da li je 348 ljudi isuviše mnogo za komandovanje i snabdevanje divizijom od 18.180 vojnika? Ako se taj broj ceni merilom raznih ustanova jednog grada od 18.180 stanovnika, on ipak nije veliki

Borbene jedinice. — Pisac kaže da se pešadija, tenkovi i izviđačke jedinice divizije mogu nazvati njenim »zubima«. Neprekidnom i pažljivom analizom formacija i opreme ovih jedinica, od strane odgovornih rukovodilaca, ubistvena moć sadašnje divizije povećana je za 75% u odnosu na diviziju iz Drugog svetskog rata.

Pešadiski puk je kičma divizije. Usklađenost njegovih pokreta i taktičkih dejstava sa pokretima i dejstvima drugih divizijskih jedinica uslovljava udarnu snagu divizije. Sem tri pešadiska bataljona, puk ima štab i štabnu čet, čet, čet službe, sanitetsku čet, tenkovsku čet i tešku minobacačku čet.

Štab i štabna četa. U puku ima 3.662 vojnika. Kakve dužnosti oni obavljaju i da li je taj broj isuviše veliki — pita se pisac.

Komandant puka ima štab — sastava 14 oficira i 15 vojnika — koji ga pomaže u komandovanju pukom. U sastav štaba i štabne čete ulaze:

— vod za vezu, jačine 78 vojnika, koji je odgovoran za održavanje veze sa susjednim jedinicama i pretpostavljenom komandom. Vod rukuje sa 14 radiostanica i svim žičnim, signalnim i drugim sredstvima za vezu;

— sekcija za održavanje veze sa taktičkom avijacijom; ona je jačine 6 vojnika i ima u svom sastavu jedan avion i jedan helikopter koji služe za prikupljanje podataka za račun nuka;

— male taktičke jedinice: optičko-instrumentalni vod, jačine 21 vojnik, čiji je osnovni zadatak da otkriva neprijateljska vatrena sredstva za neposredno gađanje; obaveštajni i izviđački vod, jačine 34 vojnika, čiji je zadatak da neprekidno prikuplja podatke o neprijatelju; protivtenkovski vod, jačine 31 vojnik, koji postavlja minska polja i pravi prolaze kroz prepreke; zaštitni vod, jačine 35 vojnika, koji obezbeđuje komandno mesto od infiltriranih i partizanskih jedinica.

Četa službe pruža potrebnu pomoć komandantu puka u rukovođenju pozadinom, snabdevanju i održavanju opreme u ispravnom stanju. Njeno brojno stanje iznosi 183 vojnika. Ona obavlja sledeće dužnosti: snabdeva jedinice hranom, odećom, obućom, municijom i gorivom; vodi evidenciju živih i mrtvih; vrši sahranu mrtvih i sve što je u vezi s tim; obavlja poštansku službu; održava 168 vozila i 119 prikolica. Vršanjem svih tih zadataka, ona omogućava da puk, kao celina, pravilno funkcioniše.

Na štab, štabnu čet i čet službe otpada 12,5% od ukupne jačine puka. Ako se ima u vidu važnost zadataka koje te jedinice vrše, onda taj procenat, po mišljenju pisca, ipak nije visok.

Teška minobacačka četa (12 minobacača kalibra 10,6 cm) i tenkovska četa (22 tenka) služe komandantu puka kao jedinice za podršku bataljona i on, njihovom celishodnom upotrebom, utiče na dejstvo puka. Njihovo ukupno brojno stanje iznosi 333 čoveka, ili oko 9% od ukupne jačine puka.

Pešadiski bataljon, čije brojno stanje iznosi 887 ljudi uglavnom je istog sastava kao i puk, samo je manjeg obima. U štabu, zajedno sa komandantom bataljona, ima 19 ljudi. Za održavanje veze u bataljonu, komandantu stoji na raspoloženju 37 vezista. Sem toga, u bataljonu ima: 27 ljudi za snabdevanje municijom i izvode-nje pionirskih radova, i 8 izviđača.

Pešadiski bataljon je osnovna taktička jedinica u pešadiji. Njegov je zadatak da izvrši napad na neprijatelja i da ga uništi vatrom, manevrom i udarom. Dejstvuje, normalno, u sastavu pešadiskog puka.

Bataljon se obučava za borbu peške. Za mnoge ljude vozila su sinonim pokretljivosti. Međutim, pokretljivost pešadiskog bataljona leži u njegovoj sposobnosti da i van puteva »nosi na rukama« sva vatrena sredstva. Vozila se ne mogu upotrebiti tamo gde jedinice vode borbu.

Na kakvim su dužnostima tih 887 vojnika? Iz formacijskog pregleda se vidi da ima: 740 ljudi naoružanih lakim i teškim naoružanjem: 37 kuvara, 44 veziste, 10 mehaničara i šofera, 14 administrativnih službenika, 12 ljudi za dotur i snabdevanje i 30 za snabdevanje municijom i pionirske radove. Razume se, svi su oni obučeni kao pešaci. Da li su prethodno potrebne sve predviđene funkcije u bataljonu? Da bi se omogućilo i neprekidno održavao odgovarajući stepen pokretljivosti bataljona, da bi se omogućilo da on uspešno izvršava zadatke koji mu se dodeljuju, po mišljenju pisca, one su zbilja potrebne. Konačno, iskustvo stečeno u Drugom svetskom ratu, i sada u Koreji, potvrdilo je i opravdalo takav formacijski sastav bataljona.

Tenkovski bataljon. — U toku Drugog svetskog rata, američkoj pešadiskoj divizionu normalno se pridavao jedan tenkovski bataljon. Na Pešadiskoj konferenciji, održanoj 1946 godine, bilo je, između ostalog, predloženo da u organski sastav pešadiske divizione uđe i po jedan tenkovski bataljon.

Bataljon je trajne formacije: ima štabnu četvu, sanitetsku jedinicu i tri tenkovske čete. 71 tenk bataljona u znatnoj meri povećavaju vatrenu moć i udarnu snagu divizione. Bataljon, sa svojih 688 ljudi, omogućava komandantu divizione da ojača i podržava pešadiske pukove. Bataljon ima sopstvene organe za održavanje naoružanja i opreme u ispravnom stanju, snabdevanje i za vezu. Sem toga, on održava i tenkove pešadiskih pukova, pošto oni nemaju odgovarajuće organe u svom sastavu.

Izviđačka četa, jačine 169 ljudi, sastoji se od štabne čete i tri izviđačka voda. Njene bitne odlike jesu: pokretljivost, dovoljno jaka vatrena moć, lak oklop i raznovrsna sredstva za vezu. Ova četa je borbena jedinica i sposobna je za izviđanje, razvijanje uspeha, gonjenje, zauzimanje i držanje važnih zemljišnih objekata za kraće vreme, osiguranje, napad na neprijateljske linije i baze za snabdevanje, borbu za dobitak u vremenu i uznemiravanje. Ako se ojača, ona je u stanju da

vodi uporne borbe. Mada je dužnost svih jedinica u divizionu da prikupljaju podatke o neprijatelju, ipak je to glavni i osnovni zadatak izviđačke čete. Obaveštajna služba je važna funkcija jer ona omogućava komandantu donošenje pravilnih i celishodnih odluka.

Jedinice za podršku. — Ako su snage raspoređene na većoj prostoriji, potrebno je raspolagati sa dovoljno efikasnih sredstava za vezu. Uopšte, komandovanje u jednoj savremenoj armiji, po mišljenju pisca, može se ostvariti jedino ako se raspolaze dovoljnim brojem raznovrsnih sredstava za vezu.

Zadatak je čete za vezu, čije je brojno stanje 371 vojnik, da komandantu omogućiti komandovanje i snabdevanje u divizionu. Ona raspolaze kako sa velikim brojem raznovrsnih sredstava, tako i sa potrebnim sredstvima za održavanje veze sa taktičkom avijacijom — kada ova podržava jedinice divizione. Četa je odgovorna za ispravnost čitave opreme za vezu u divizionu, kao i za snabdevanje i zamenu dotrajalog materijala. Njen je zadatak da brzo prenosi naređenja, zapovesti, i razne izveštaje, kao i da vezu organizuje upotrebom više sredstava; na taj način, ako jedno od sredstava otkáže, komandantu će biti omogućeno da i dalje održava vezu.

Divizionska artiljerija. — Formacija divizionске artiljerije obezbeđuje komandovanje i vršenje odgovarajućih štabnih funkcija kao i maksimalnu pokretljivost i elastičnost (uz jednostavnost najvećeg stepena). Ona ima: štab i štabnu bateriju, sanitetsku jedinicu, četiri poljska artiljerska divizona i jedan protivavionski divizion. Tri poljska divizona — od četiri — uvek se upotrebljavaju za neposrednu podršku. Oni se maksimalno koriste, pa čak i onaj divizion čiji je pešadiski puk u rezervi. Protivavionski divizion pruža PA zaštitu; ako se ne upotrebi za vršenje tog svog osnovnog zadatka, može se upotrebiti i za tučenje zemaljskih ciljeva, kao što je bio skoro redovan slučaj u Koreji. U divizionskoj artiljeriji ima 3.541 čovek. Oni poslužuju 136 oružja, održavaju u ispravnom stanju i rukuju velikim brojem vozila i prkolica, prikupljaju podatke o neprijatelju na čitavom frontu divizione i usklađuju dejstvo pridatih i podržavajućih artiljerskih jedinica.

Inžinjeriski bataljon. — Pokretljivost je jedna od bitnih odlika pešadiske divizione. Ona mora biti uvek zastupljena,

kako bi se komandantu divizije omogućilo da brzo prebacuje svoje jedinice — bilo da bi izbegao neprijatelja, ili iskoristio neočekivan uspeh. Međutim, da bi se pokretljivost iskoristila do krajnjih granica, potrebno je da se raspolože dobrim putevima (slobodnim od mina), opravljenim mostovima, ukoliko su bili porušeni, i mnogim drugim objektima. Sem toga, potrebno je da se divizija snabdeva vodom, da joj se ukaže tehnička pomoć pri forsiranju reke itd. Za izvršenje takvih zadataka potrebno je da ljudstvo bude naročito obučeno. U tu svrhu i služi inženjerski bataljon, jačine 897 vojnika raznih specijalnosti. Njegove su čete tako obučene da se, po potrebi, mogu upotrebiti i kao pešadiške.

Jedinice službi. — Zadatak jedinica službi je snabdevanje divizije hranom, gorivom, odećom, obućom, municijom i raznom opremom; zatim, održavanje u ispravnom stanju materijalne opreme, evakuacija i mnoge druge službe. Na sve te jedinice otpada nešto manje od 11% od ukupne jačine divizije. Njihovo ljudstvo, normalno, ne dejtstvuje na neprijatelja, ali zato ono vrši snabdevanje i druge službe i time diviziji omogućava neprekidno dejstvo. Ljudstvo pojedinih službi obavlja sledeće dužnosti:

Sanitetsko osoblje. — U Američkoj diviziji 1.097 ljudi obavlja sanitetsku službu. U skladu sa nacionalnom politikom, vodi se računa o životu i zdravlju vojnika, o njegovoj porodici, i pruža mu se sva moguća sanitetska nega. Osoblje se stara o vojniku od momenta njegovog ranjavanja pa sve do evakuacije iz divizijske zone. Ono vrši i lečenje zuba i snabdevanje sanitetskom opremom. Na to osoblje otpada oko 6% od ukupne jačine divizije, što je svakako malo u odnosu na 18.180 ljudi.

Intendantska četa. — Armija mora imati hranu, gorivo, odeću, obuću i mnoge druge potrebe. Diviziska intendantska četa, jačine 250 ljudi, dužna je da snabdeva čitavu diviziju svim tim potrebama. Sem toga, ona se stara o kupanju vojnika, pranju njihovog rublja i pogrebnoj službi. Vršanjem svoje službe, ova četa u znatnoj meri omogućava da divizija uspešno obavlja borbene zadatke. Znatan deo od ukupno 370 tona raznih artikala snabdevanja, koliko dnevno uđe u divizisku bazu, pređe baš preko ove čete. Međutim, njena je jačina ipak neznatna — samo 1,3% od ukupne jačine divizije.

Artiljerisko-tehnički bataljon. — 3.811 vozila i prikolica, 149 tenkova i mnoga druga oruđa divizije treba održavati u ispravnom stanju, čime se diviziji obezbeđuje pokretljivost, udarna snaga i ubistvena moć. Sve te zadatke obavlja artiljerisko-tehnički bataljon jačine 332 vojnika. Sem toga, bataljon rukuje municijom i vrši popunu divizije artiljerisko-tehničkom opremom. Na nju dolazi prosečno 1,8% od ukupne jačine divizije.

Diviziska muzika. — Muzika se može smatrati ne baš bitnim delom jedne vojne formacije. Ali ipak, 43 čoveka, koliko broji diviziska muzika, kadgod taktička situacija dozvoljava, pružaju zabavu vojnicima i, na taj način, doprinose održavanju njihovog morala. Procentualno to pretstavlja mali broj ljudi u odnosu na jačinu divizije.

Četa vojne policije. — Ima zadatak održavanja saobraćaja na komunikacijama, kako bi se diviziji omogućilo brzo kretanje; zatim, kontrole saobraćaja u divizijskoj bazi, kako bi se neprijateljskim obavestajnim i izviđačkim organima onemogućilo prikupljanje ma kakvih podataka i najzad, održavanje bezbednosti puteva u divizijskoj zoni i brze evakuacije zarobljenika. To su važne funkcije koje doprinose uspehu divizije. Za vršenje svih tih funkcija, divizija ima četnu vojne policije, jačine 183 čoveka. Ljudstvo je, pored ostalog, obučeno da pravilno postupa sa zarobljenicima — u skladu sa Ženevskom konvencijom. Ukoliko ova četa ne bi postojala, ove funkcije morale bi da obavljaju borbene jedinice, što bi smanjilo njihovu sposobnost za vođenje borbe.

Četa za popunu, jačine 41 vojnik, uvedena je u formaciju divizije tek posle rata. Sastava je: komanda i kadrovsko ljudstvo za popunu četiri vođa. Vođ je u stanju da jednovremeno primi 50 vojnika određenih za popunu. Ti vojnici ostaju u četi samo izvesno vreme, dok se ne obuču, a potom se upućuju u odgovarajuće jedinice. Divizija, kao što smo naveli, raspolože velikim brojem vozila, vatrenih sredstava, raznovrsnom opremom i snabdeva se iz sopstvenih izvora. Ako se tome doda još i popuna jedinica, onda je diviziji zbilja omogućeno da vodi borbu duže nego i jedna druga slična formacija.

Zaključak. — Pisac zaključuje da dosadašnje izlaganje jasno pokazuje šta je omogućilo komandantu 7 pešadiške divizije da izvuče čitavu diviziju na obalu kod Hamnunga.

Pešadiska divizija, sa svojom vrlo jakim i raznovrsnom vatrenom moći, dosada je postigla niz drugih, takođe iznenađujućih uspeha. Ona može da se bori pod veoma različitim zemljišnim i klimatskim uslovima. Njena mnogobrojna i solidna sredstva za vezu omogućuju joj visoki stepen sadejstva. U stanju je da duže vremena izdrži u borbi i da, potpunom jedinica, obezbedi kontinuelnu podršku, a da to ipak ne utiče na njenu elastičnost i pokretljivost. U njoj su proporcionalno zastupljeni rodovi vojske i službe; komandovanje je jednostavno — što joj omogućuje da u borbi protiv neprijatelja izrazi veliku snagu.

Pisac smatra da je izlišno pitanje da li ona predstavlja efikasnu formaciju. Kako je onda 7 divizija, novembra 1950, mogla da postigne tako sjajne i prosto iznenađujuće rezultate i to pod vrlo nepovoljnim okolnostima — u borbi protiv

biojno jačeg neprijatelja i po veoma nepogodnom vremenu.

Međutim, pisac ističe da, iako je pešadiska divizija postigla velike rezultate, vodeće vojne ličnosti ipak nisu zadovoljne i teže da joj obezbede još jaču ubistvenu moć, kako bi se što uspešnije suprotstavila gustim taktičkim formacijama kakve upotrebljava neprijatelj. U toj težnji, oni narodičito imaju u vidu njegov ogroman ljudski potencijal.

Brojno stanje divizije dosada je u nekoliko mahova smanjivano. Tako je 1951 smanjeno za 675 ljudi, a njena ubistvena moć, uvođenjem novih vatrenih sredstava, ipak povećana. Sem toga, 541 vojnik je prebačen sa manje važnih dužnosti na dužnosti poslužilaca mitraljeza i bestrajnih oruđa. U tom smislu će se ići i dalje. Poboljšanja su moguća, samo je potrebno da se njena struktura neprekidno kritički razmatra.

T. L.

Ekke Middeldorf: SAVREMENA PEŠADIJA

Da li je pešadija prestala da igra rešavajuću ulogu u borbi i da li je ona još uvek glavni rod vojske? To je jedno od osnovnih pitanja koje razmatra pisac u svom članku pod gornjim naslovom¹⁾. On analizira izvesna iskustva nemačke i ruske pešadije iz Drugog svetskog rata i na osnovu toga ukazuje na neke elemente koji treba da karakterišu savremenu pešadiju.

U uvodnom delu svog članka pisac ističe da je u posleratnoj vojnoj literaturi, na račun oklopnih trupa, tenkovskih jedinica i vazduhoplovstva, zapostavljeno razmatranje uloge i mesta pešadije u savremenim uslovima borbe, iako je poznato da su još na kraju Drugog svetskog rata obe velike sile, Nemačka i Rusija, od celokupnih oružanih snaga, imale oko 80% formiranih u pešadiskim divizijama.

Ceniti mesto i ulogu savremene pešadije, kaže pisac, samo na osnovu iskustva iz borbi u poslednjem periodu Drugog svetskog rata, kada su Zapadni saveznici sa ogromnom materijalnom nadmoćnošću pobedonosno nastupali protiv već jako načetih nemačkih sastava, može do-

vesti do pogrešnog zaključka da će buduće dejstvo pešadije biti kao neka vrsta policiske akcije. Uzimajući u razmatranje, s druge strane, borbena iskustva Nemaca i Rusa na Istočnom frontu, treba imati u vidu da je poslednji period borbi na istoku 1943—45 bio u znaku velike nesrazmere obostranih snaga u pešadiji, artiljeriji, tenkovima i vazduhoplovstvu, da jedinice nisu bile potpuno obučene, opremljene i vođene, tako da ni sva iskustva iz tih borbi ne mogu služiti kao podloga borbenih načela u budućnosti.

Dok su početkom Prvog svetskog rata, kaže pisac, bila tri glavna roda vojske: pešadija, artiljerija i konjica, u Drugom svetskom ratu pojavili su se i razvili kao rešavajući rodovi oklopne trupe, tenkovske jedinice i vazduhoplovstvo, dok je pešadija sa konjskom komorom i pokretljivošću od 3—4 km na čas, bez dovoljne protivtenkovske i protivavionske odbrane, postala žrtvom ovih novih tehničkih jedinica. Zastupajući mišljenje da je pešadija, uprkos toga, nosila glavni teret borbi u prošlom ratu, pisac navodi kao primer jednu brandenburšku četu koja je od juna 1941 do juna 1944 imala 1.500 mrtvih i ranjenih, što znači da je kod jedne čete od 100 ljudi prosečni život jednog pešaka trajao oko dva i po

¹⁾ Neuzeitliche Infanterie, von Ekke Middeldorf, *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, jun, 1953.

meseca, dok ostali rodovi vojske nisu ni približno imali takve gubitke. Iako se, podvlači pisac, važnost jednog roda ne može ceniti samo na osnovu gubitaka i tereta koji je nosio, treba istaći činjenicu da su na Istočnom frontu u žarištima mnogih odbrambenih bitki i na težištima mnogobrojnih proboja stajale baš pešadijske divizije, jer je ustvari bilo zauzeto samo ono na šta je pešak stavio svoju nogu. Samo pešak i niko drugi, kaže pisac, može osvojiti i držati teren, navodeći pritom sledeće reči: »Doklegod se ne čuje bat nemačke pešadije preko vazдушnih skloništa Londona, Engleska nije izgubljena«.

Ne zapostavljajući ulogu tenkova i aviona, pisac ipak zastupa mišljenje da će pešadija ostati i dalje ne samo glavni, već i rešavajući rod vojske. No, ovo pod uslovom da obezbedi: potpunu motorizaciju svih svojih delova, a, prema potrebi, i mogućnost vazdušnog transporta; dovoljnu količinu efikasne protivtenkovske i jurišne artiljerije u svom organskom sastavu i što efikasnija protivavionska sredstva za samoodbranu od vazдушnih napada.

U nastavku članka pisac razmatra i upoređuje preimućstva nemačke i ruske pešadije u Drugom svetskom ratu i ističe da se nadmoćnost nemačke pešadije nad ruskom naročito ogledala u pogledu načina izvođenja napada, izvežbanosti nižeg starešinskog kadra, u sadejstvu rodova oružja i mitraljeskom naoružanju, dok se, nasuprot tome, nadmoćnost ruske pešadije ispoljavala u obučenosti trupa za vođenje bliske borbe, borbe u šumi i močvarama, zimskom ratovanju, fortifikaciji, bojnom gađanju, automatskom naoružanju i broju minobacača. Odbrana je borbeno radnja, ističe pisac, koja najviše odgovara ruskom mentalitetu, u vezi čega je ruska pešadija i pokazala naročito visok stepen obučenosti u ukopavanju, maskiranju i upornoj odbrani svakog pojedinog položaja, što je dokazala i propala operacija Citadela (1943 godine), gde su nemačke potpuno naoružane divizije bile krvavo odbijene i pretrpele velike gubitke. Suprotno tome, izvođenje napada od strane ruske pešadije na Istočnom frontu pokazalo je mnogo krutosti i sam napad je obično izvođen po jednoj ustaljenoj šemi. Bila je redovna pojava da se jednom neuspeo napad, u kratkom vremenu, više puta ponavljao na isti način kao i prvi — bez obzira na gubitke.

Uzrok tako uzastopnog ponavljanja napada ležao je u tome, kaže pisac, što su ruske starešine bile lično odgovorne za svaki neuspeh, te su težile da uspeh postignu po svaku cenu, kako bi mogle izvestiti svoje pretpostavljene da je naredeni napad uspeo. Pisac smatra da se u načinu napada ruske pešadije, s obzirom na karakter odnosa unutar Sovjetske armije, i danas jedva štogod promenilo.

Osvrćući se na nemačku pešadiju u Drugom svetskom ratu, pisac naglašava njenu slabost u protivtenkovskom naoružanju sa kojim se nije mogla uspešno suprotstaviti ruskim tenkovima od 34 tone, ističući pritom da to naoružanje nije bilo naročito poboljšano ni do kraja rata, iako su se tenkovi T-34 pojavili još u avgustu 1941 godine. Dalje, nemačka pešadija je, uprkos naglašavanju njene važnosti, bila popunjavana ljudstvom slabijeg kvaliteta, jer je najbolje ljudstvo birano za tenkovske jedinice, mornaricu, vazduhoplovstvo i SS trupe. Obuka pešadije, kojoj je, do rata, Nemačka armija posvećivala najviše pažnje, u toku rata je bila praktično ukinuta, jer je hitlerovski munjeviti rat zahteo brzo stvaranje velikog broja novih divizija, a veliki gubici na frontovima, koji su zahtevali brzu popunu, uslovlili su da je strelac za četvu u dopunskom bataljonu obučavan samo šest nedelja. Na taj način, što je rat duže trajao, kvalitet nemačke pešadije sve je više opadao.

Prelazeci na pitanje budućeg načina borbe pešadije, pisac ističe da savremeni pešadijski bataljon sa svojih 50 mitraljeza i 500 automatskih pušaka, može teoriski dati vatru od 5000 metaka u sekundi, prema 1000 metaka pešadijskog bataljona iz 1945 godine, dok povećanje broja minobacača i njihovog kalibra šestostruko povećava teško naoružanje bataljona. Ovo povećanje pešadijske vatre u prvom redu pojačava odbranu, a to uslovljava obavezne izvesne izmene u taktici napada. U vezi prednjeg, pisac smatra da artiljerijska priprema napada, kod takvog današnjeg naoružanja i vatrenih mogućnosti branioaca, mora biti najmanje dvostruko duža nego ranije, kako bi se pešadiji stvorili što povoljniji uslovi za njenu dočiju blisku borbu. Pored toga, pisac naročito podvlači značaj noćnog napada, koji, po njegovom mišljenju, u današnjim uslovima borbe dobija rešavajuću ulogu. Takođe naglašava potrebu da se pešak doveze na bojno polje, kako bi u napad mogao preći svež i odmoran; dalje, da lična oprema pe-

šaka, zajedno sa naoružanjem, ne sme preći 10 kg težine i da nijedan napad pešadije ne sme biti preduzet bez podrške tenkova, a naročito ne bez jurišnih topova.

U završnom delu članka pisac daje svoje mišljenje i sugestije u pogledu organizacije, naoružanja i obuke pešadije. On smatra da jedan motorizovani pešadijski puk treba i u budućnosti da se sastoji od tri bataljona. Za vreme njegove upotrebe, prema situaciji, treba ga ojačati sa tenkovima, artiljerijom, pionirima itd., ali navedene delove ne treba organski pridavati pešadiskom puku, jer bi to stvorilo velike teškoće u pogledu izvođenja obuke. Pisac, međutim, smatra da, u pogledu naoružanja, treba u streljačkoj četi sprovesti temeljne izmene. On ističe da za njene zadatke — slomiti u napadu *poslednji otpor*, a u odbrani *poslednji juriš* neprijatelja, streljačkoj četi treba dati ono što joj je potrebno, a oduzeti nepotrebno.

Streljačka četa se sastoji iz mnogo pojedinačnih boraca, tj. onih koji vode borbu sa jednim borbenim sredstvom; ovo streljačkoj četi, u pravom smislu reči, daje karakter »jedinice«, suprotno bataljonu koji je združena jedinica i koji vodi borbu združenih rodova. U vezi toga pisac postavlja pitanje da li streljačku četv treba snabdeti teškim naoružanjem — minobacačima i teškim mitraljezima — i time pojačati njenu vatrenu moć? Komandiri četa i vodova treba opet da se vrte svom osnovnom zadatku, tj. da budu *vođe juriša i odbrane*, a u sadašnjoj situaciji, jedan komandir čete ne može istovremeno u toku juriša i da vuče napred svoje vodove, i da uvodi u borbu teško naoružanje sa kojim raspolaze. Zbog toga treba streljačkoj četi oduzeti teško naoružanje. Pisac smatra da osnovno naoružanje streljačke čete treba da bude *jurišna puška* sa svojih 5—6 metaka u sekundi i laki mitraljez sa svojih 5 kg težine i 40 metaka u sekundi. Ukupna jačina streljačke čete od po 3 voda sa po 3 odeljenja i 3 odeljenja lakih mitraljeza, uključujući i komoru čete, ne treba da prelazi 120 ljudi. Odlučujuće teško naoružanje u sastavu bataljona treba da bude minobacač, dok teški mitraljez ne opravdava relativno veliko angažovanje ljudstva i materijala.

Iznoseći navedeno gledište po pitanju jačine i naoružanja pešadiskih jedinica, pisac daje sledeće podatke o jačini i naoružanju ruskog streljačkog bataljona iz 1952 godine, koji se sastoji iz: 3 streljačke čete po 118 boraca, 8 lakih mitraljeza, 24

automata, 64 automatska karabina i 22 pištolja; 1 minobacačke čete sa 51 borcem, 7 minobacača 120 mm (!), 12 automata, 22 karabina i 15 pištolja; 1 mitraljeske čete sa 47 boraca, 9 teških mitraljeza, 20 automata, 12 karabina i 15 pištolja; protivtenkovskog voda sa 20 boraca, 2 oruđa 76 mm, 12 automata i 6 pištolja; voda protivtenkovskih pušaka sa 17 boraca, 9 protivtenkovskih pušaka, 6 automata, 7 karabina i 4 pištolja i štaba bataljona sa 83 borca, 3 laka mitraljeza, 20 automata, 30 karabina i 30 pištolja. Svega u bataljonu: 572 boraca od čega 46 oficira. Iz prednjeg se vidi da u posleratnom ruskom streljačkom bataljonu ima veliki broj automata i automatskih pušaka i da postoje minobacači velikog kalibra; dalje, u streljačkim četama nema teškog naoružanja, ali zato postoje dve teške čete u bataljonu; najзад, bataljon ima veliki broj oficira u odnosu na broi boraca i vrlo jako naoružanje — u odnosu na ukupan broj boraca.

Ističući da PT odbrana pešadije za sve vreme prošlog rata nije bila uspešno rešena, pisac smatra da ni današnji napredak pušcanje granate, bazuka i bestrzajnih oruđa, još uvek nije rešio to pitanje. Za uspešnu PT odbranu pešadija mora raspolagati sa lakim ali snažnim protivtenkovskim sredstvom koje će moći držati masu neprijateljskih tenkova na udaljenosti od oko 1.000 metara.

Prelazeći na pitanje obuke savremene pešadije, pisac ističe da je nemačka pešadija u posljednjem ratu bila obučavana svega šest nedelja, dok je za vreme mira savremenom pešaku potrebno šest meseci za obuku i osposobljavanje za pojedinačnog borca, od čega tri meseca za odeljenjsku, vodnu i četnu, a tri za bataljonsku obuku, vodeći pritom računa da se zbog kvaliteta obuke, pešadiske starešine ne smeju opterećivati sa izvođenjem obuke i na specijalnim oruđima.

Da bi se u obuci pešadije postigli što bolji rezultati, treba imati u vidu naročito sledeće momente: savremena pešadija mora biti obučavana pod što približnijim uslovima po kojima će jednom ratovati; glavnu pažnju treba posvetiti borbenoj obuci, a naoružanje, gađanje, itd. pripadaju pomoćnoj obuci; iz obuke naoružanja mora biti izbačena svaka prekomerna teorija, jer za borca nije naročito važno da zna kako njegov mitraljez ili puška izgleda iznutra, već mora pre svega da nauči kako će što bolje upotrebiti svoje oružje i da ga drži čisto. Gađanje preko

glava, sa svim vrstama naoružanja i život od nekoliko dana na nekom položaju, kaže pisac, mora postati redovan sistem obučavanja pešadije.

Na kraju članka pisac postavlja sledeća tri zahteva za »pešadiju sutrašnjice«: najbolji izbor ljudstva i prvorazredna oprema; temeljna borbena obuka i razvijanje borbenog duha u savremenom smislu, koji treba da ima koren u staroj pešadiji i današnjoj motorizaciji.

*

Smatramo da je pisac zauzeo pravilno gledište po pitanju značaja pešadije u bu-

dućnosti, imajući u vidu da je čovek, uprkos usavršavanja pojedinih oruđa, ostao glavni faktor u borbi. Pored toga, od interesa su pojedina pišćeva zapažanja o dejstvima nemačke i ruske pešadije u prošlom ratu, kao i tendencija razvoja sadašnje ruske pešadije, na koji nam pisac ukazuje kroz prikaz organizacije i naoružanja sadašnjeg ruskog streljačkog bataljona. Prema tome, mišljenja smo da gornji članak može korisno poslužiti i naići na interesovanje čitalaca.

V. K.

General Leeb: TAKTIČKO-TEHNIČKA RAZMATRANJA O ARTILJERIJI NAJBЛИŽE PROŠLOSTI I BUDUĆNOSTI

U svom članku pod gornjim naslovom,¹⁾ pisac razmatra — u organizacionom, taktičkom i tehničkom pogledu — stanje, razvoj i primenu nemačke artiljerije u toku Drugog svetskog rata, kao i izvesna iskustva stečena uglavnom na Nemačko-sovjetskom ratištu i, na kraju, izlaže svoje sugestije o razvoju artiljerije u bliskoj budućnosti, s obzirom na nemačke uslove. Pritom se pisac ograničava na artiljeriju kalibra do 21 cm, tako da ne razmatra oruđa preko tog kalibra, kao ni dirigovane projektele.

U početku svog izlaganja pisac iznosi, u jednoj tablici, pregled nemačkih artiljerijskih oruđa, primenjenih u Drugom svetskom ratu, i to kako onih koja su bila u naoružanju jedinica, tako i onih koja su bila tek u ispitivanju. Zatim izlaže opšte taktičko-tehničke osobine tih oruđa, kao i mere koje su preduzimane radi povećanja dometa. Te karakteristične mere su dopunska punjenja kod izvesnih oruđa (lakih i teških poljskih haubica); primena posebnog dodatka za ubrzanje zrna pomoću izduvne cevi; specijalan oblik zrna i primena zrna kod kojih su vodeći prstenovi otpadali posle izlaska zrna iz cevi. Kao specifičnost navodi se zrno raketnog oruđa kalibra 15 cm; u njemu je pogonsko punjenje bilo smešteno u glavi zrna, a eksploziv u zadnjem delu zrna,

tako da se pri eksploziji postizalo vrlo efikasno dejstvo po površini zemlje.

U pomoćna sredstva artiljerije pisac ubraja sredstva za nišanje i osmatranje, vezu, optičko i zvukovno izvidanje, izvidanje iz aviona i balona, topografsku i meteorološku službu i iznosi, u opštim crtama, podatke o njihovoj primeni kao i o pojavi jednog novog elementa — centra za upravu vatrom. Zbog potrebe da se masovna artiljerijska vatra brzo koncentriše na taktički važne prostorije, bio je kod nekih divizija formiran poseban aparat sa odgovarajućim sredstvima, centar za upravu vatrom; taj centar je bio suviše komplikovan i zahtevao je čitavu jedinicu (bateriju) za rukovanje i rad u njemu, tako da je ostao u fazi ispitivanja, sve do kraja rata.

Kao neophodan uslov za efikasnu podršku pešadije, artiljerijskom vatrom, ističu se uloga i rad istaknutih artiljerijskih osmatrača. Ovi osmatrači morali su se kretati zajedno sa prednjim delovima pešadije i imati stalnu, sigurnu i brzu radiovezu sa odgovarajućim artiljerijskim jedinicama, da bi mogli sigurno regulisati artiljerijsku vatra i to naročito onda kada je ostojanje između prednjih linija sopstvene i protivničke pešadije bilo malo.

U pogledu protivtenkovske odbrane podvlači se činjenica da su se u toku rata, zbog sve jačeg oklopa tenkova, morala uvoditi u naoružanje nova oruđa većeg kalibra i veće početne brzine, kako bi se postigla veća probojna moć. Tako je, već od početka 1942, uveden protivtenkovski top 7,5 cm M. 40 (PAK), a kako

¹⁾ General a. D. Leeb: Taktisch technische Betrachtungen über Artillerie der jüngsten Vergangenheit und in der Zukunft. *Allgemeine Schweizerische Militärschrift*, maj i jun 1953.

ni on nije u svemu zadovoljio, došlo je docnije do uvođenja protivtenkovskog topa 8,8 cm (na *Tiger-u*). Osim toga, napominje se da se protivavionski top 8,8 cm, zbog velike početne brzine, pokazao kao vrlo podesan za borbu protiv tenkova, ali mu je negativna strana bila u tome što je imao visok lafet. U vezi s tim, pisac iznosi da se u nemačkoj vojsci često pojavljivala želja da se jedno isto oruđe upotrebi za PAO i za PTO; to bi se u tehničkom pogledu, moglo postići konstruisanjem takvog lafeta koji bi se mogao, prema potrebi, postaviti u viši položaj, za PAO, ili u niži, za PTO.

Organizacija i upotreba artiljerije kao roda vojske razmatra se u širim crtama, a detaljnije se razmatra u okviru pešadijske divizije. Formacijski artiljerijski puk nemačke pešadijske divizije imao je tri diviziona lakih poljskih haubica i jedan divizion teških poljskih haubica, svega 48 oruđa, ali komandant divizije artiljerije nije postojao. Ojačanja u artiljeriji divizija je dobijala prema potrebi i mogućnostima, no obično se moglo računati sa najmanje jednim divizionom teških poljskih haubica. Pisac nalazi da je jačina formacijske divizije artiljerije bila pre-slaba i da je predstavljala minimum dovoljan samo za lakše borbe.

U cilju podrške pešadije, formirale su se u diviziji artiljerijske grupe za podršku pešadije, različite jačine, sastavljene od lakih (prema situaciji i teških) poljskih haubica. Te grupe su mogle biti potčinjene pešadiskom komandantu (kod nejasne i promenljive situacije), a mogle su samo podržavati pešadiju i biti na raspoloženju komandanta divizije (kod jasne i stabilne situacije).

Radi vođenja borbe protiv artiljerije, u diviziji se formirala grupa za tu borbu; kako je za tu svrhu bila neophodna uska i tesna saradnja izviđačkih organa sa divizionom artiljerijom, artiljerijski izviđački divizion je većinom bio u sastavu divizije; taj divizion je imao delove za optičko i zvukovno izviđanje, kao i delove za topografsku i meteorološku službu. Grupa za borbu protiv artiljerije morala je biti spremna da, prema potrebi, učestvuje u podršci pešadije, a isto tako su se i grupe za podršku pešadije mogle, u pojedinim momentima, uključiti u borbu protiv artiljerije.

Za protivtenkovsku odbranu divizija je raspolagala sa ukupno 72 PT oruđa (36 u divizionom protivtenkovskom divizionu

i po 12 u svakom pešadiskom puku). U odbrani od jačeg tenkovskog napada ovaj broj PT oruđa je, prema mišljenju pisca, bio dovoljan samo ako su se PT oruđa sasredila na žarišta borbe.

Jurišna artiljerija je bila naročito efikasna u napadu; to je, ustvari, bila samohodna artiljerija sa topovima 7,5 cm i lakim haubicama 10,5 cm i ona je deistvovala kao prateća artiljerija. Ona nije bila u organskom sastavu divizije već joj je dodeljivana prema potrebi i mogućnostima.

U pogledu budućeg razvoja artiljerije, pisac polazi sa osnove da dejstvo avijacije neće moći da bude toliko efikasno da »avijacija osvaja, a suvozemne trupe posedaju«, već će i u budućnosti suvozemne trupe morati da se bore da bi mogle posesti, prirodno uz jaču intervenciju avijacije. Prema tome, osnovna uloga artiljerije ostaje i u budućnosti ista — podrška sopstvene pešadije borbom protiv neprijateljske pešadije, artiljerije i tenkova — a osnovni način dejstva artiljerije treba da budu iznenadni, kratki i veoma snažni udari masovnom artiljeriskom vatrom.

Mogućnosti poboljšanja artiljeriskog materijala u tehničkom pogledu u budućnosti uglavnom su, prema piščevom mišljenju, ove: primena produženih zrna stabilizovanih pomoću krilaca (produženo zrno ima, u odnosu na zrno normalne dužine, veći efekat za oko jednu polovinu), konstruisanje takvog lafeta za topove 90 mm da se može upotrebiti i za PTO i za PAO, uvođenje uređaja za automatsko punjenje oruđa, smanjenje težine oruđa uvođenjem cevi sa jednakim pritiskom (prvenstveno kod lake poljske haubice) i primena lakih metala, rekonstrukcija lake poljske haubice tako da sa dovoljno velikom početnom brzinom može efikasno gađati tenkove na 1.500 — 2.000 m, montiranje oruđa klasične i protivtenkovske artiljerije na vozila — guseničare, tj. pretvaranje te artiljerije u samohodnu artiljeriju.

Organizacija artiljerije, naročito u diviziji, treba da bude, prema piščevom mišljenju, bitno promenjena i to u smislu brojnog i kvalitativnog povećanja. On predlaže ovaj sastav divizijske artiljerije:

a) Puk lakih poljskih haubica (3 divizionu po 3 baterije, baterija po 6 oruđa, svega 54 oruđa).

b) Puk teških poljskih haubica (2 divizionu po 3 baterije, baterija po 6 oruđa,

svoga 36 oruđa) i topova 12,8 cm (1 divizion od 3 baterije po 4 oruđa, svega 12 oruđa).

c) Puk samohodnih protivtenkovskih topova kalibra 9 cm (2 divizona od 4 baterije po 6 oruđa, svega 48 oruđa) i baterija raketnih oruđa kalibra 12 cm od 8 oruđa (tipa koji bi odgovarao sovjetskoj »Kačuši«).

d) Artiljerijski izviđački divizion (optičko i zvukovno izviđanje, topografska i meteorološka služba, helikopteri).

Na čelu divizijske artiljerije treba da bude komandant divizijske artiljerije.

Za pešadiski puk pisac predlaže kao minimum 8 minobacača 8,14 cm na bataljon i 8 minobacača 12 cm na puk a za protivtenkovsku odbranu 12 poboljšanih pešadiskih oruđa 8 cm. M. 42 koji bi bili efikasni protiv tenkova na daljini do 800 m. Za korpus pisac predlaže: divizion lovaca tenkova (samohodni protivtenkovski topovi, frontalno jače oklopljeni), po jedan divizion teških poljskih haubica za svaku diviziju, divizion raketnih oruđa 15 cm i najmanje jedan divizion dalekometnih topova 17 cm.

Centar za upravu vatrom ima u budućnosti posebnu važnost za najbrže sasre-

divanje najjače vatre i treba da se, kako pisac smatra, toliko pojednostavi, da za to ne bude potrebna posebna jedinica.

Na kraju pisac zaključuje da artiljerija predložene jačine, ako bude celishodno upotrebljena, može i u budućnosti efikasno podržati sopstvenu pešadiju u borbi protiv neprijateljske pešadije, zatim povremeno isključiti iz dejstva neprijateljsku artiljeriju i odbiti napad tenkova, uz učešće lovaca tenkova.

*

Članak je, pored predloženih mera za tehničko poboljšanje artiljeriskog materijala, naročito interesantan u pogledu predloga o jačini i sastavu divizijske artiljerije. Predloženi sastav divizijske artiljerije — 54 lake poljske haubice 10,5 cm, 36 teških poljskih haubica 15 cm, 12 dalekometnih topova 12,8 cm, 48 protivtenkovskih samohodnih topova 9 cm i 8 raketnih oruđa 12 cm, svega 158 oruđa — obezbeđuje diviziji vrlo jaku vatrenu moć, ali pretstavlja opterećenje za diviziju u slučaju kad ona deistvuje na slabo komunikativnom zemljištu.

M. J.

H. Burkhart Miler-Hillebrand: PROTIVTENKOVSKA ODBRANA¹⁾

Svoja izlaganja pisac bazira na nemačkim protivtenkovskim iskustvima na Ruskom frontu u toku 1941—1945. Ta iskustva su svakako značajna. Pisac kaže da su Sovjeti još 1941 godine neugodno iznenadili Nemce brojem i kvalitetom svojih tenkova, tako da su ovi bili prinuđeni da traže nova rešenja u naoružanju i metodama protivtenkovske odbrane. Treba očekivati da će SSSR i u eventualnom budućem ratu stavljati protivtenkovsku odbranu svojih protivnika pred nove i ozbiljne probleme. Jedan od njih, po mišljenju pisca, biće verovatno i novi jurišni (samohodni) top, za koji se može računati da će se pojaviti u velikom broju, pored poznatih tipova tenkova.

Posle 1941 godine učvrstilo se gledište da je osnovni zadatak tenka uništavanje mitraljeskih gnezda i pešadije. Ako je neprijateljska pešadija zaštićena od tenkova, potrebno je, pre svega, sopstvene tenkove usmeriti protivu neprijateljskih. Kod Nemaca se uskoro pokazalo da su tenkovi bili najbolje oružje protiv sovjetskih ten-

kova. Ipak, to je suviše skupoceno oružje da bi se moglo proizvoditi u potrebnom broju za potrebe pokretne protivtenkovske odbrane. Nemci su ih čuvali isključivo za popunu svojih *pancer-divizija* da bi obezbedili njihovu najefikasniju upotrebu. Pitanje pokretne protivtenkovske odbrane pešadiske divizije ostalo je otvoreno, jer relativno pokretljivi protivtenkovski topovi nisu mogli sami da se suprotstave brzim i nasrtljivim ruskim tenkovima.

Pojavila su se dva rešenja za stvaranje pokretne PT odbrane. Prvo rešenje je bio protivtenkovski top 75 mm, sa dugačkom cevi, postavljen na samohodnoj šasiji, sa gusenicama koje su obezbeđivale pokretljivost van puteva. Bio je zaštićen lakim oklopom protiv parčadi granata. Na slučaj neprijateljskog tenkovskog napada, ova oruđa su morala biti spremna da se hitno

¹⁾ Antitank Defense, by Hermann Burkhart Mueller-Hillebrand, *Armor*, mart-april 1953.

prebace na ranije izvidane i prikrivene položaje — radi sačekivanja tenkova. Oruđe je bilo relativno jeftino i moglo se brzo i masovno proizvoditi, no ono nije predstavljalo konačno rešenje. Osnovni nedostatak ovog oruđa bila je visoka silueta, zbog koje je teško nalazio pogodne vatrene položaje, pogotovu što su sovjetski tenkovi obično napadali na otvorenom, ravnom zemljištu, gde nije bilo uslova za maskiranje. Pri takvim okolnostima, oruđa su brzo postajala plen neprijateljskih tenkova, čemu je znatno doprineo i njihov slab oklop.

Sovjetski tenkovi pojavljivali bi se često iznenada, jer su raspolagali velikom brzinom i težili da se probiju kroz nemačke odbranbene položaje bez zastajkivanja radi otvaranja vatre. Stoga PT oruđa nisu uvek blagovremeno stizala na pripremljene linije, već su borbu sa tenkovima morala primati u pokretu ili na improvizovanim položajima, gde im protivnik nije bio dorastao; izvršenje protivnapada na tenkove koji bi prodrli kroz položaj, prelazilo je granice njihovih mogućnosti.

PAK/Sf 1, kako se ovo oruđe zvalo, ipak je mnogo doprineo u kritičnoj fazi PT odbrane. Njegova proizvodnja iznosila je 1942 — 1.123, 1943 — 1.375 i 1944 — 441 oruđe.

Drugo rešenje bio je jurišni top koji se pojavio još pre rata, namenjen za praćenje i podršku pešadije — naročito pri izvršenju juriša. On je bio naoružan kratkim topom 75 mm a pešadiju je pratio pokretom što nije neposrednije i sa po nekoliko metaka učutkivao neprijateljska teška pešadiska oruđa. Bio je bez kupole; sa oruđem nisko postavljenim na šasiji, imao je znatno manju siluetu od tenka, te je lako koristio zaklone, a bio je i jeftiniji. Imao je snažan čelni oklop. Bočni i leđni oklop štiti je poslužu sa ostalih strana, ali je ipak bio slab, jer oruđe nije bilo predviđeno za upade u neprijateljske položaje ispred pešadije. Horizontalno polje dejstva oruđa bilo je jako ograničeno. Ustvari, to je bila neka vrsta *pešadiskog tenka*.

Kriza PT odbrane nalagala je da se kratka cev zameni dugačkom i jurišni top osposobi za borbu sa tenkovima. Rešenju problema pristupilo se odmah, ali se, usled tehničkih teškoća, istovremeno pristupilo i proizvodnji PAK/Sf 1.

Jurišni top sa dugačkom cevi, po mišljenju pisca, bio je kao defanzivno oruđe dorastao protivnik tenkova. Sa malom si-

luetom, lako je nalazio zaklone i teško ga je bilo uočiti. Mogao se često nepriemećen »došunjati« do tenkova. Usled jakog čelnog oklopa bio je dorastao tenkovima u borbi, pa čak i u pokretu. Nazvan je tenk-lovac (*Jagdpanzer* ili *Tank Hunter*). Malo horizontalno polje dejstva moglo se povećati pokretanjem vozila i nije predstavljalo značajnu manu. U toku rata, tenk-lovac je postao stub pokretne PT odbrane, a bio je sposoban i za zadatke koji su bili predviđeni za kratkocevni jurišni top. Pošto je tenk-lovac bio bez kupole i imao slabiji bočni i leđni oklop, mogao je na odgovarajućoj tenkovskoj šasiji imati znatno jača oruđa (umesto kratke cevi 75 — dugačku cev 88 mm; umesto dugačke cevi 88 — dugačku cev 128 mm). To je značilo dalje uprošćavanje i pojeftinjavanje proizvodnje, remonta i obuke.

Na slučaj nužde tenk-lovac je mogao zameniti i same tenkove. Naprimer, krajem 1943, u jednom nemačkom tenkovskom puku usled gubitaka i nedostataka u tenkovima polovina oklopnih vozila su bili tenkovi-lovci. U borbama u Ukrajini tenk-lovac se pokazao ravnopravan, a zbog manje težine, čak i bolji od tenkova. No, treba imati u vidu specifične uslove u tim borbama — slabo pokriveno zemljište, sa blagim uzvišicama i dobrom preglednošću. U takvim uslovima borbe su se odvijale na velikim otstojanjima, a tenkovi-lovci, zbog male siluete, često su mogli znatno da se približe neprijateljskim tenkovima.

Međutim, mada su tenkovi-lovci bili jeftiniji od tenkova, njihova proizvodnja je ipak ostala ograničena. Pritom se moralo odustati od proizvodnje PAK/Sf 1 koji je postao suviše neefikasan. PT odbrana se jedva održavala na dostignutoj visini. Izvestan napredak postignut je povećanjem broja i tipova ručnog protivtenkovskog oružja, ali je nedovoljan broj tenkova-lovac stvarao sve veću pukotinu u pokretnoj PT odbrani. Tu pukotinu trebalo je da popune protivtenkovska oruđa sa motornom vučom, koja su bila relativno i manje pokretljiva i manje efikasna.

Pisac dalje naglašava da PT oruđa mogu biti efikasna ako ih ima dovoljno, i ako pre otvaranja vatre ne mogu biti otkrivena. Rusi su nekoliko nemačkih tenkovskih juriša zaustavili koncentracijama PT oruđa u jakim pregradnim protivtenkovskim položajima. Bitno je da ta oruđa

ne budu otkrivena dok tenkovi ne dođu u zonu uspešnog dometa, jer bi inače bila uništena od strane neprijateljskih tenkova ili artiljerije. Naročito su efikasna na položajima na zadnjem nagibu, dok njihova efikasnost prema prednjem kraju opada, pošto mogu biti uništena još pre upotrebe. Zato je korisnije da sačekaju tenkove u samoj dubini položaja.

Uspešno sadejstvo između tenkova-lovacica i PT oruđa, po mišljenju pisca, može se ostvariti ako se oruđa grupišu u jakim PT rejonima, između kojih se ostavlja međuprostor čija veličina zavisi od zemljišta i broja raspoloživih lovaca. Time se juriš tenkova usporava, ili bar kanališe, i ostvaruju se povoljni uslovi za upotrebu tenkova-lovacica.

Jedno od osnovnih načela PT borbe Nemaca bilo je da se jedinica u protivtenkovskoj odbrani mora boriti u mestu i da se ne sme povući. Za pešadiju, napadnutu od tenkova, važila je poslovice: »Kogod se kreće, gine«. Artiljerija ne sme napustiti položaje u toku odbrane čak ni u slučaju opasnosti od gubitka oruđa. Povlačenje oruđa lišava pešadiju moralne podrške u kritičnom momentu boja, dok joj njihovo ostajanje na položaju pruža oslonac i može da spreči slom odbrane sve do pada mraka, kada se obično može izvršiti organizovano povlačenje. Kada se usvoji načelo da se pešadija ne sme povući pred tenkovima, uloga PT oruđa postaje veoma značajna, pogotovu ako se ne upotrebljavaju pojedinačno, već u grupama, i ako nisu izložena ugledu sa neprijateljskog polaznog položaja. Ipak, PT oruđa ostaju samo pomoćno sredstvo za

popunjavanje praznine u PT odbrani, koja postoji između ručnih PT oružja i nedovoljnog broja tenkova-lovacica.

Pisac završava svoje izlaganje zaključkom da se tenk-lovac pokazao kao stub nemačke pokretne protivtenkovske odbrane na Istočnom frontu od 1941 do 1945, dok je *PAK/Sf 1*, mada je predstavljao najjeftinije rešenje, otpao kao nedovoljno efikasan.

*

Nalazimo da je članak interesantan, pošto se oslanja na piščeva lična iskustva. U perspektivi sve veće pokretljivosti savremenih armija, ne bi se mogao poricati značaj *tenkova-lovacica* (odnosno samohodnih oruđa, kako se kod nas nazivaju) koji im pridaje pisac — u budućoj PT odbrani. Međutim, njegovo gledište da su PT oruđa samo pomoćno sredstvo u PT odbrani, teško bi se moglo opravdati. Iz piščevog izlaganja može se čak zaključiti da su PT oruđa pogodna kao glavni oslonac i kostur *stabiline*, dok su tenkovi-lovci osnovno sredstvo *pokretne* PT odbrane. Takvo gledište po pitanju PT oruđa poklapalo bi se sa iskustvima Rusa koji su im pridavali veliki značaj. S obzirom na veliku operativnu pokretljivost PT oruđa, njihovu malu siluetu, veliki koristan domet i pogodnost za masovnu proizvodnju, može se očekivati da će njihov značaj i ubuduće prevazilaziti granice »pomoćnog sredstva« u protivtenkovskoj odbrani, uprkos povećanog broja samohodnih oruđa i kvalitativnih poboljšanja ručnih PT naoružanja.

S. P.

Potpukovnik Ralf Rajt: RAZLIKE IZMEĐU BRITANSKE I AMERIČKE POLJSKE ARTILJERIJE

U Drugom svetskom ratu i u ratu u Koreji primenjivani su, jedan pored drugog, dva sistema poljske artiljerije — britanski i američki. Upoređujući oba sistema, pisac članka pod gornjim naslovom¹⁾ analizira njihove međusobne razlike, koje su i za nas interesantne, pošto se oba sistema razlikuju od našeg, te ih treba bolje upoznati.

¹⁾ Commonwealth versus United States Field Artillery, by Lt. Col. Ralph Wright, *Military Review*, juni 1953.

Terminološke razlike: — Poljska artiljerija (*field artillery*) u Britanskoj armiji označava oruđa od 25 funti, namenjena normalno za neposrednu podršku pešadiskih brigada. Međutim, u SAD taj termin obuhvata svu artiljeriju, izuzev protivavionske i obalske, što bi odgovaralo engleskom terminu *field branch artillery*.

Laka (*light*) artiljerija kod Engleza označava minobacačke jedinice sa oruđima kalibra 4,2 cola (oko 10,5 sm), dok kod Amerikanaca uključuje i haubice 105 mm i topove manjih kalibra.

Srednja (*medium*) i teška (*heavy*) artiljerija kod oba sistema znači jedno isto. Artiljeriju velike moći Englezi nazivaju *super heavy*, a Amerikanci *very heavy*. Kontrabatiranje kod prvih se zove *counterbombardment*, a kod drugih *counterbattery*. Britanskom korpusnom izviđačkom puku (*locating regiment*) i divizijskoj izviđačkoj bateriji (*locating battery*) odgovara američki poljski artiljerijski divizion za osmatranje (*field artillery observation battalion*).

U okviru pešadijske divizije, oba sistema imaju po 72 oruđa. Kod Britanaca postoje tri puka po 24 oruđa poljske artiljerije, koji su namenjeni za neposrednu podršku pešadiskih brigada (po 1 puk na brigadu). Pukovi imaju 3 divizona (*batteries*) od po 2 baterije (*troops*) od po 4 oruđa. Što se tiče srednje artiljerije, na svaku pešadijsku diviziju predviđa se po 1 puk, kao ojačanje iz armijske grupe. Kod Amerikanaca postoje 4 divizona (*battalions*) po 18 oruđa, po 1 divizion 105 mm haubica — za podršku svakog pešadiskog puka, i 1 divizion 155 mm haubica — za podršku divizije kao celine. Divizioni imaju po 3 baterije (*batteries*) po 6 oruđa. U odnosu na britanski sistem, Amerikanci imaju jedan komandni stepen manje.

Razlike postoje i u pogledu rasporeda komandnog kadra. Kod Amerikanaca napred se šalju mlađi oficiri, a kod Engleza, kod jedinica se upućuju stariji oficiri, dok se mlađi koriste na dužnostima u rejonu vatrenih položaja, za topografsku i tehničku službu. Ova razlika potiče od različitog broja artiljerijskih štabova u odnosu na pešadijske štabove. Kod Britanaca, na svaku komandu pešadijske brigade postoji po jedna komanda artiljerijskog puka, a na svaku komandu bataljona, po jedna komanda divizona. Međutim, kod Amerikanaca je komandant divizona odgovoran ne samo za sadejstvo sa komandantom pešadiskog puka, već i za sadejstvo sa njegovim komandantima bataljona. Svako komandi kod koje se ne nalazi lično, on upućuje oficira za vezu koji se stalno nalazi uz pešadiskog komandanta i obaveštava ga o artiljerijskoj situaciji. Sam komandant divizona nalazi se normalno kod komandanta pešadiskog puka, radi ličnog učešća u planiranju vatre, ali često obilazi i komandante bataljona.

U britanskoj artiljeriji vatrenu jedinicu predstavlja baterija (*troop*). Komandir baterije nalazi se uz komandira čete

i obaveštava ga o potrebnom broju zrna za neutralisanje cilja; na taj način on normalno ima ulogu istaknutog artiljerijskog osmatrača. Kod Amerikanaca, vatrenu jedinicu predstavlja divizion (*battalion*). Komandant divizona određuje broj zrna za pojedini cilj. Zbog toga je nemoguće da se kod svakog pešadiskog starešine nalazi odgovarajući artiljerijski komandant. Svi zahtevi za artiljerijsku vatra upućuju se normalno u divizijski centar za upravu vatrom, gde se donosi odluka o potrebnom broju metaka i baterijama koje će učestvovati u vatri. Svi proračuni elemenata za gađanje vrše se u divizionu i rezultati se šalju pravo na vatrene položaje. Ipak, ljudstvo u bateriji je takođe izvežbano i opremljeno da može po potrebi raditi sa sopstvenom centralom za upravljanje vatrom i ono vodi sopstvenu planšetnu za upravu vatrom.

Korekturu artiljerijske vatre, kod oba sistema, mogu vršiti ne samo artiljerici, već i svi borci, a naročito oficiri koji moraju u tome biti obučeni. Međutim, postoje istaknuti artiljerijski osmatračići kojima je vršenje korekture osnovni zadatak. Kod Amerikanaca je pri svakoj pešadijskoj četi predviđen po jedan istaknuti osmatrač koji se stalno nalazi kod nje. Englezi imaju po dva istaknuta osmatrača na svaki pešadiski bataljon (od 4 čete), no oni nisu vezani za neku određenu četu. Ako bataljon ima osobito važan zadatak, tada komandant artiljerijskog puka koji se nalazi kod štaba pešadijske brigade može kod tog bataljona povećati broj osmatrača i oruđa. Iskustvo pokazuje da je za korekturu artiljerijske vatre korisno imati stalnog istaknutog artiljerijskog osmatrača kod svake pešadijske čete, s tim da isti bude posebnim artiljerijskim kanalom vezan sa centralnom za upravu vatrom.

Kod američke oklopne divizije, organizacija je ista kao i kod pešadijske. Kod Engleza, pak, postoje samo dva artiljerijska puka, a treći se nalazi kod armijske grupe i pridaje se diviziji samo po potrebi. Ovo se radi zato što je vatrena snaga tenkova velika i što artiljerija zauzima isuviše drumskog prostora. Interesantno je da su Amerikanci, prema iskustvima iz Drugog svetskog rata, pridali oklopnim divizijama po 1 samohodni divizion srednje artiljerije.

Vazdušnodesantne divizije kod Britanaca imaju po 2 artiljerijska pu-

ka (48 oruđa), a kod Amerikanaca po 4 divizionu od po 3 baterije sa po 4 oruđa (48 oruđa).

U korpusu, kod oba sistema, najstariji artiljerijski oficir je istovremeno i komandant artiljerije, i štabni oficir i savetnik komandanta korpusa po artiljeriji; no, između njih postoji razlika u pogledu nadležnosti.

Komandant korpusne artiljerije u Britanskoj armiji (CCRA — *Commander Corps Royal Artillery*) komanduje čitavom artiljerijom koja se može korisno upotrebiti u okviru korpusa kao celine, a ne samo korpusnom. Ako je komandovanje artiljerijom u okviru korpusa sasređeno, CCRA je ovlašćen da čitavoj artiljeriji izdaje taktička i tehnička naređenja u cilju ostvarenja korpusnog plana.

U SAD, komandant korpusne artiljerije komanduje, pored organske artiljerije, još i artiljeriskim grupama i korpusu pridatim divizionima, ali ne i divizijskom artiljerijom. Međutim, on se mora interesovati i za probleme te artiljerije i pitanje upotrebe te artiljerije rešava putem sporazuma sa artiljeriskim štabovima, kao i putem naređenja koja se upućuju komandantu divizije u ime komandanta korpusa.

Korpusna artiljerija se sastoji iz istih jedinica kao i diviziska. Kod Amerikanaca, mogu joj se, kao ojačanja, pridati jedan ili više divizionu.

Kod Britanaca se komanda artiljerije (*Headquarters Corps Artillery*) sastoji od komandanta i malog štaba. Njene funkcije su prvenstveno taktičke prirode, a smešta se u blizini štaba korpusa. Izviđački puk obezbeđuje topografske elemente za sve korpusne artiljerijske jedinice i za divizijske izviđačke baterije, a određuje i položaje neprijateljske artiljerije i bacača pomoću radara, zvukovnih sprava i optičkog izviđanja. Korpusna baterija za kontrabatiranje (*Counterbombardment troop*) ima zadatak da snabdeva podacima o neprijatelju (naročito o mestima, jačini i otkrivanju njegovih oruđa) obaveštajna odeljenja svoje, više, nižih i susednih komandi i da upravlja vatru korpusne artiljerije na neprijateljska oruđa. Podatke prima od izviđačkog puka, divizijskih izviđačkih baterija, avijacije, artiljerijskih minobacačkih gađanja i obaveštajnih štabova. Armiska grupa (AGRA — *Army Group Royal Artillery*) sastoji se iz raznog broja srednjih i teških artiljerijskih pukova, a može imati i pu-

kove velike moći, kao i pukove poljske artiljerije (od 25 funti), koji su obično u vezi sa oklopnim divizijama ili samostalnim oklopnim ili pešadiskim brigadama i nalaze se u armijskoj grupi prvenstveno na snabdevanju i obuci. Komanda AGRA dolazi obično na svakih 5 ili manje artiljerijskih pukova, s tim da za svaki korpus postoji najmanje jedna. Korpus od dve pešadiske divizije može imati AGRA sastava 4 srednja puka (po 2 na pešadisku diviziju) i 1 teški puk za podršku korpusa kao celine.

Kod Amerikanaca je komandant korpusne artiljerije u činu general-majora. On ima svoju komandu i komandnu bateriju koje obuhvataju štab, centar za upravu vatrom i kontrabatiranje, i sredstva veze. Uprava vatre je centralizovana u okviru korpusa, a njen centar se nalazi uvek zajedno sa centrom za kontrabatiranje. Izviđački divizion je posebna jedinica sa ulogom sličnom britanskom izviđačkom puku. Pošto komandant artiljerije korpusa ne može biti neprekidno kod komandanta korpusa niti lično komandovati artiljerijom, on ima svog pomoćnika i zamenika, oba čina pukovnika. Pomoćnik se nalazi kod komande korpusa radi obaveštavanja komandanta korpusa o situaciji za vreme odsustva komandanta artiljerije. Štab artiljerije se načelno raspoređuje kod štaba korpusa. Zamenik pomaže komandantu u komandovanju artiljerijom i nalazi se kod centra za upravu vatrom, kod komandne baterije, na mestu koje najbolje odgovara rasporedu divizijske i korpusne artiljerije.

Artiljeriskom grupom (*field artillery group*) komanduje pukovnik i ona je po svojoj organizaciji i upotrebi slična britanskoj AGRA. To je armiska artiljerija pridata korpusu i sastoji se od 2—6, normalno 4 divizionu. Centar uprave vatrom ove grupe može sa malim ojačanjima vršiti ulogu dopunskog korpusnog centra, naročito kod širokih frontova, ili ga može zameniti, ako je korpusni centar uprave vatrom neutralisan neprijateljskim dejstvom.

U pogledu organizacije pozadine, britanski sistem ima izvesne prednosti u odnosu na američki. Komanda korpusa kod Engleza vrši i taktičke i administrativne funkcije. Svu vandivizijsku artiljeriju snabdeva korpus. Svaka AGRA ima neposredan kanal snabdevanja sa komandom korpusa. CCRA nije neposredno odgovoran za to snabdevanje,

ali kao najstariji artiljerijski starešina zainteresovan je za njegovo pravilno funkcionisanje i treba da preduzima odgovarajuće mere.

Kod Amerikanaca je vandiviziska artiljerija na snabdevanju kod komande armije, pošto je komanda korpusa prvenstveno taktička komanda. Komanda armije je suviše udaljena da bi mogla uredno snabdevati istaknute jedinice, kao što je to korpusna artiljerija. No, to je samo prividan nedostatak, jer komandant korpusne artiljerije može obezbediti uredno snabdevanje. U tom cilju on drži jedinice prikupljene, ukoliko to taktička situacija dozvoljava.

Koordinacioni centar za podršku vatrom (*FSCC — fire support coordination center*) u Britanskoj armiji ne postoji, ali njegove funkcije može vršiti komandna grupa. Kod Amerikanaca, *FSCC* je operativni organ koji obrazuje komandant artiljerije kod komandnog mesta jedinice koju podržava (kod pešadiskog ili oklopnog bataljona, puka, borbene grupe, divizije i korpusa). Najbolje mesto mu je u neposrednoj blizini obavешtajnog — operativnog odeljenja, odnosno oteka.

Ovaj organ izrađuje detaljne planove i koordinira razna sredstva vatrene podr-

ške — u skladu sa željama komandanata pešadiskih jedinica. Dejstvuje kao komandantov centar za osmatranje ciljeva, što ne umanjuje funkcije i odgovornost obaveštajnih oficira. Komandanta obavешtava po najefikasnijem načinu upotrebe raspoloživih vatreneh sredstava. Izrađuje plan vatrene podrške za svoju jedinicu i koordinira vatrene planove potčinjenih jedinica — u skladu sa opštim planom manevra. Centar uprave vatrom može biti smešten zajedno sa *FSCC*, ako to ne ide na štetu izvršenja zadatka.

Kod armiske artiljerije postoji razlika između oba sistema u tome što kod Engleza komandant armiske artiljerije može komandovati artiljeriskim kanalom do komandanta divizijske artiljerije, dok kod Amerikanaca može komandovati samo u ime, ili po ovlašćenju komandanta armije.

*

Ako se oba sistema detaljno uporede, može se reći da među njima ne postoji neka bitna razlika i svaki od njih je na praksi dokazao sposobnost vršenja osnovnih zadataka, tj. podrške pešadiskih i oklopnih jedinica.

S. P.

ВОЈНА БИБЛИОТЕКА — СЕРИЈА САВРЕМЕНИКА

Генерал Ер: **АРТИЈЕРИЈА — НЕКАД, САД И УБУДУЋЕ**

Ускоро ће изаћи из штампе „*Артиљерија — некад, сад и убудуће*“ од Ера, као VII књига серије савременика. Књига се штампа латиницом на око 400 страна. Цена ће бити око 300 динара. Предговор нашем издању написао је генерал-мајор Радивоје Јовановић.

Писац ове књиге, француски генерал Ер, један од најистакнутијих артиљериских официра Француске војске, дао је темељну студију организације и употребе француске и немачке артиљерије пре и у току Првог светског рата. Поред тога, изнео је и своје мишљење како убудуће треба организовати и употребљавати артиљерију с обзиром на техничке могућности њеног даљег развоја.

ВОЈНО ИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

упозорава своје читаоце да од својих издања располаже још следећим књигама:

ВОЈНА БИБЛИОТЕКА

Серија класика (платнени повез):

Ерл: Творци модерне стратегије — — — — — — — — — —	380.—	дин.
Енгелс: Изабрана војна дела, књига I — — — — — — — — — —	400.—	„
Клаузевиц: О рату — — — — — — — — — —	340.—	„
Жомини: Преглед ратне вештине — — — — — — — — — —	250.—	„

У штампи:

Шлифен: Кана са атласом скица — — — — — — — — — —	400.—	„
---	-------	---

Серија савременика (полуплатнени повез):

Патон: Рат каквог сам ја видео — — — — — — — — — —	350.—	„
Ружерон: Будући рат — — — — — — — — — —	220.—	„
Ружерон: Поуке из рата у Кореји — — — — — — — — — —	220.—	„
Лидел Харт: Стратегија посредног прилажења — — — — — — — — — —	230.—	„
Бешлаји: Руковођење народном одбраном — — — — — — — — — —	190.—	„
Ер: Артиљерија — некад, сад и убудуће — — — — — — — — — —	300.—	„

У штампи:

Лика: Еволуција тактичких идеја
Бредли: Успомене једног војника

БИБЛИОТЕКА „ИЗ РАТНЕ ПРОШЛОСТИ НАШИХ НАРОДА“

П. Томац: V непријатељска офанзива, броширано — — — — — — — — — —	200.—	„
П. Јакшић са групом официра: Ослободилачки поход на Трст, броширано — — — — — — — — — —	220.—	„
Ж. Станисављевић: Битољска операција 1912, броширано — — — — — — — — — —	200.—	„
М. Раденковић: Церска операција 1914, полуплатно — — — — — — — — — —	350.—	„
П. Томац: IV непријатељска офанзива, броширано (издало „Војно дело“ пре формирања Библиотеке „Из ратне прошлости наших народа“) — — — — — — — — — —	90.—	„

РАНИЈА ИЗДАЊА ВОЈНО ИСТОРИСКОГ ИНСТИТУТА

Руди Петовар: Шеста пролетерска источно-босанска бригада — — — — — — — — — —	250.—	„
Мате Јерковић: Борбе у Славонији за вријеме IV и V непријатељске офанзиве — — — — — — — — — —	90.—	„
Саво Оровић: Албум фотографија из Народноослободилачког рата — — — — — — — — — —	250.—	„
Преглед Народноослободилачког рата у Македонији 1941 — 1945 године — — — — — — — — — —	45.—	„
Раде Кнежевић: Борбе 37 дивизије у Народноослободилачком рату — — — — — — — — — —	55.—	„
Здравко Серучар: Војне акције у Корушкој 1918 — 1919 године — — — — — — — — — —	20.—	„

У штампи:

Добровољачки корпус Југословена у Русији (за штампу припремио Војноисториски институт).

М. Апостолски: Завршне операције за ослобођење Македоније, полуплатно.

В. Тодоровић: Подгорички срез у Тринаестојулском устанку, полуплатно.

МАЛА ВОЈНА БИБЛИОТЕКА

Маршал: Оптерећење војника и покретљивост брош.	—	—	80.—	дин.
Кведер: Арктик — будуће ратиште великих сила, брош.	—	—	50.—	„
Сун Цу Ву: Вештина ратовања, броширано	—	—	60.—	„
Биочић: Стална фортификација данас, броширано	—	—	60.—	„
Морисон: Поморске битке за Гвадалканал брош.	—	—	120.—	„
Роцков—Смоле: Форсирање великих река, броширано	—	—	180.—	„
Рандолф Ли: 48 мил. тона за Ајзенхауера, броширано	—	—	130.—	„
Палит: Основи војних знања, броширано	—	—	130.—	„

У штампи:

Операције у Јужној Италији

ПРИРУЧНИЦИ И ИСПИТНА ЛИТЕРАТУРА

Колектив наставника Више Војне Академије: Артиљерија у савременом боју (Тактика)	—	—	—	—
Обрадовић: Командовање батеријом и дивизионом	—	—	150.—	„
Коњица — особине и употреба	—	—	30.—	„
Баровић: Савремено оружје са кумулативним дејством	—	—	150.—	„
М. Турина: Енциклопедија наоружања	—	—	270.—	„
Инж. Станисављевић: Пројектовање артиљериских система	—	—	1350.—	„
Експлозивне материје	—	—	250.—	„

ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА НОР

Том I (Борбе у Србији) књ. 2 (Дин. 240.—); Том III (Борбе у Црној Гори) књ. 1 (Дин. 100.—), књ. 2 (Дин. 100.—), књ. 3 (Дин. 100.—); Том IV (Борбе у Босни и Херцеговини) књ. 1 (Дин. 260.—), књ. 2 (Дин. 260.—), књ. 3 (Дин. 260.—), књ. 4 (Дин. 260.—), књ. 5 (Дин. 300.—); Том V (Борбе у Хрватској) књ. 1 (Дин. 260.—), књ. 2 (Дин. 350.—), књ. 3 (Дин. 350.—); Том VI (Борбе у Словенији) књ. 1 (Дин. 260.—); Том VII (Борбе у Македонији) књ. 1 (Дин. 225.—), књ. 2 (Дин. 350.—).

У штампи:

Том I, књ. 3; том III, књ. 4; том IV, књ. 6, 7, 8; том V, књ. 4, 5, 6; том VI, књ. 2, 3; том VII, књ. 3, 4